

รายงานวิจัยเชิงบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

เรื่อง

การพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม
บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

คณะวิจัย

อาจารย์ว่าที่ร้อยตรีวุฒิชัย	สายบุญจง
นายแผน	จันทะนุ
นายวุฒิกรณ์	เย็นรักษา
นายศตวรรษ	เจี๊หวสด
นางสาวจิตินันท์	แซมใส
นางสาวอิสรา	กิจเกตุ
นางสาวณัฐรัตน์	แสงแก้ว
นางสาวสุภาวดี	ประทุมสิทธิ์

ภายใต้ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาสร้างพลังร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่

ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

โครงการย่อยที่ 2 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสม

กับการพัฒนาเชิงพื้นที่

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระ
บรมราชูปถัมภ์โดยผ่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนัก 3

ปีงบประมาณ 2561

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมบ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้วฉบับนี้ เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยผ่านสำนักกองทุนส่งเสริมสุขภาพ(สำนัก3) ในประเด็นการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมภายใต้ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาสร้างพลังร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองนำอยู่ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน โครงการย่อยที่ 2 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ มีพื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อมุ่งสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและพัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น สรุปผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของเยาวชนส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน การขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต และปัญหาติดยาเสพติดและการพนัน แนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา เยาวชน คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก และคิดว่าควรพัฒนาเยาวชน ด้วยวิธีการรวมกลุ่มเยาวชนและให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาชุมชน การพัฒนาเยาวชนใช้วิธีการ 3 รูปแบบ คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก การรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน การจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหา การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา ในลักษณะของคณะกรรมการเยาวชนอาสาพัฒนาชุมชน การประเมินการพัฒนา ทีมนักวิจัยได้ใช้รูปแบบการติดตามโดยคณะกรรมการเยาวชน ทำหน้าที่ในการติดตาม เช่น การถ่ายภาพ บริเวณจุดที่มีคนนำขยะมาทิ้ง ในช่วงที่คณะกรรมการเยาวชน เดินทางไปโรงเรียน แล้วนำส่งผ่านทางไลน์กลุ่มที่ได้สร้างขึ้นไว้ และคณะกรรมการเยาวชนจะใช้วิธีการเดินสำรวจปริมาณขยะ ซึ่งผลปรากฏว่า การลักลอบนำขยะมาทิ้งและปริมาณขยะลดลง

สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างพื้นที่ให้เยาวชนได้มีโอกาสแสดงออกทางความคิดและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและควรศึกษาในประเด็นความเชื่อ วัฒนธรรมกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

หัวข้อวิจัย	การพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
ชื่อผู้วิจัย	วุฒิชัย สายบุญจวง แผน จันทะนุ, วุฒิกรณ์ เย็นรักษา, ยศตวรรษ เขียวสด, ฐิตินันท์ เข้มใส, อิศรา กิจเกตุ, ณัฐรัตน์ แสงแก้ว, สุภาวดีประทุมสิทธิ์
หน่วยงาน	สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์
ปีงบประมาณ	2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น
2) เพื่อพัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ชาว
ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว โดย
ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-informant) ด้วยวิธีการประเมินสภาวะชุมชนอย่างเร่งด่วน
(Rapid Rural Appraisal) จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใน
ประเด็นตามวัตถุประสงค์ การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
จำนวน 15 คน ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของเยาวชนส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมใน
การทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน การขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต และปัญหาติดยาเสพติด
และการพนัน แนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเยาวชน คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชน
ได้มีพื้นที่ในการแสดงออก และคิดว่าควรพัฒนาเยาวชน ด้วยวิธีการรวมกลุ่มเยาวชนและให้มีหน้าที่
รับผิดชอบในงานพัฒนาชุมชน การพัฒนาเยาวชนใช้วิธีการ 3รูปแบบ คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้
เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก การรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนา
ของชุมชน การจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหา การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา ในลักษณะของ
คณะกรรมการเยาวชนอาสาพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาจากการระดมความคิดเห็น
และสร้างแนวทางแก้ไขปัญหา ในขั้นตอนที่ 2 คือ 1.การติดป้ายประชาสัมพันธ์หำนำขยะมาทิ้ง
ภายในชุมชน และ 2.การตั้งคณะกรรมการเยาวชนประจำชุมชนเพื่อติดตามและประเมินผลการ
พัฒนา ซึ่งพบว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรม การนำขยะมีปริมาณลดลง และชาวชุมชน
ทั้งขยะได้ถูกวิธี เช่น การนำใส่ถุงดำมาทิ้งในจุดรองรับที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดไว้
การประเมินการพัฒนา ทีมนักวิจัยได้ใช้รูปแบบการติดตาม โดยคณะกรรมการเยาวชน ทำหน้าที่ใน
การติดตาม เช่น การถ่ายภาพริเวณจุดที่มีคนนำขยะมาทิ้ง ในช่วงที่คณะกรรมการเยาวชน เดินทาง
ไปโรงเรียน แล้วนำส่งผ่านทางไลน์กลุ่มที่ได้สร้างขึ้นไว้ และคณะกรรมการเยาวชนจะใช้วิธีการเดิน
สำรวจปริมาณขยะ ซึ่งผลปรากฏว่า การลักลอบนำขยะมาทิ้งและปริมาณขยะลดลง

Research Title To develop the role of youth in rubbish and waste management.
Author Wuttichai, Phan, Wutikorn ,Sattawat, Thitinan,Ornitsara, Nattarat,Supawadee.
Faculty Community Development Major Faculty og Humanities and Social Sciences
Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the Royal Patronage
Year 2018

Abstract

This research aims to: 1) to support youth participation to develop community 2) to develop youth's role in the community development of people who populate Ban Thapchang, Moo 4, Tambon Thakwien, Wattanakorn, Sakeaw province. The researchers selected 15 rural informants by Rapid Rural Appraisal. The method employed was, in- depth interviews following objectives. The results found were that most youth problems are from the lack of participation in local community activities, lack of learning and life skills, coupled with drug addiction problems and gambling. The ways to improve these ongoing problems are to create activities for youth to show their abilities. The researchers think that it should improve the youth by organizing them to have duties and responsibilities in order to develop and improve the community. Development of youth should follow three patterns: 1) The development of youth activities in order to show their abilities through the organization of youth groups to have their own responsibilities and ideas in solving community problems. 2) Holding activities to implement the solutions to problems. Follow the results of problem solving implemented by youth volunteers. 3) Create activities to solve the problems by "brain storming" secessions geared to find solutions. The solutions come in two steps: 1) to post and publicize that the discarding of trash in the community is only permitted in designated refuse containers. 2) The establishment of a youth committee to follow and evaluate the results of the development program. Results found were a reduction of the volume and incidence of litter and trash in the community. The youth group activities made the community aware that garbage and trash could easily be disposed of using black plastic bags and disposal in specific places. Evaluation was accomplished by monitoring the youth groups and taking photographs of active trash accumulation areas going to and from school. Results were sent by "LINE" as to the amount and areas of garbage and trash with results showing a reduction in the amount of garbage and refuse in the community.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้นำชุมชนและชาวชุมชน ที่ให้ความร่วมมือ และทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์โดยผ่านสำนักงานกองทุนส่งเสริมสุขภาพ (สสส.สำนัก 3)” ในประเด็นการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชน หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ภายใต้ชุด โครงการวิจัยและพัฒนาสร้างพลังร่วมในการพัฒนาเป็นเมืองน่าอยู่ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน โครงการย่อยที่ 2 สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาเชิงพื้นที่

คณะผู้วิจัย
กันยายน 2561

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(ก)
บทคัดย่อ	(3)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญ	(6)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	10
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	12
1.3 กรอบแนวคิด หรือปัญหาที่ต้องการแก้ไขด้วยงานวิจัย(ชุมชน)	13
1.4 ขอบเขตการวิจัย	13
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	13
บทที่ 2 บริบทชุมชนท้องถิ่น	
2.1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบล และแผนพัฒนาท้องถิ่น 3 ปี ของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน	14
2.2 ข้อมูล /บริบทชุมชน บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน	16
2.3 ทุน/ศักยภาพชุมชน พื้นที่บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน	16
2.4 ประเด็นบ่งชี้ สภาพปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนา/แก้ไข	16
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ร่วมโครงการ	38
3.2 แผนงานและวิธีการดำเนินการวิจัย	39
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล	40
3.4 การวิเคราะห์ประมวลผลข้อมูล และประเมินติดตามโครงการ	40
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	
4.1 ผลและการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการทำงาน	43
4.2 ผลการพัฒนาตามขั้นตอน	44

บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินโครงการและข้อเสนอแนะ เพื่อนำสู่นโยบายสาธารณะ	
5.1 สรุปผลการดำเนินโครงการ และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเพื่อ พัฒนางานวิจัยท้องถิ่นของพื้นที่ดำเนินการ	47
5.2 ประเด็นที่สามารถพัฒนาสู่นโยบายสาธารณะ ระดับชุมชน /อบต./เทศบาล/ จังหวัด ในรูปแบบพันธกิจสัมพันธ์กับคู่ความร่วมมือ	47

เอกสารอ้างอิง

ภาคผนวก...

ภาคผนวก ก ข้อมูล / ประวัติย่อคณะวิจัย

ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ผลจากการรวบรวมข้อมูล	43
2 แนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหาเยาวชน	43
3 ผลการพัฒนาตามขั้นตอน	44

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. การวิเคราะห์ชุมชนด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA)	52
2. การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก และการรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน	52
3. การจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหา	53
4. การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา	53

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ โครงสร้างประชากร โดยข้อมูลประชากรไทยจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2552 มีประชากรทั้งสิ้น 63.5 ล้านคน เป็นเด็กและเยาวชน คือ บุคคลที่มีอายุ ไม่เกินยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ จำนวน 22.92 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 36.85 ของประชากรทั้งหมด (กลุ่มเด็กแรกเกิดถึง 2 ปี ประมาณ 2.30 ล้านคน กลุ่มอายุ 3 - 5 ปี ประมาณ 2.40 ล้านคน กลุ่มอายุ 6 - 12 ปี ประมาณ 5.91 ล้านคน กลุ่มอายุ 13 - 17 ปี ประมาณ 4.85 ล้านคน และกลุ่มอายุ 18 - 25 ปี ประมาณ 7.46 ล้านคน) นอกจากนี้ ยังมีเด็กบุตรแรงงานต่างด้าวอายุไม่เกิน 15 ปี ที่เกิดในประเทศไทยและจดทะเบียน (ตามแบบ ท.ร. 38/1) กับคณะกรรมการบริหารแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (กปร.) ของกระทรวงแรงงานอีกประมาณ 2 แสนคน โครงสร้างประชากรเด็กและเยาวชนไทย คาดว่ามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในระยะ 5 ปีย้อนหลัง (ปี 2544 - 2548) มีเด็กเกิดใหม่ปีละ 0.74 - 0.81 ล้านคน เนื่องจากหญิงชายวัยเจริญพันธุ์แต่งงานช้าลง การคุมกำเนิดได้รับการยอมรับและมีประสิทธิภาพ ขณะที่จำนวนและสัดส่วนประชากรวัยแรงงานยังคงมีระดับค่อนข้างคงที่ แต่จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 14.7 ของประชากรทั้งหมดในปี 2559 (การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2543 - 2573, สศช.) ประกอบกับลักษณะ โครงสร้างครอบครัวไทยและสภาพแวดล้อมเด็ก ประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือน 21.14 ล้านครัวเรือน ขนาดครอบครัวเฉลี่ย 3.0 คนต่อครัวเรือน (ข้อมูลกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2552) สถิติการจดทะเบียนสมรสลดลง ในขณะที่สถิติการหย่าร้างสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี 2550 มีอัตราการหย่าร้างประมาณ 1 ใน 3 ของการจดทะเบียนสมรส ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ที่พบว่าสถิติการหย่าร้างเพิ่มขึ้น 2 เท่า จากประมาณ 50,000 คู่ ในปี 2536 เป็นประมาณ 100,000 คู่ ในปี 2550 สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติเป็นสังคมปัจเจกมากขึ้น ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัวไทย เช่น ครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงบุตรเพียงลำพัง ครอบครัวพ่อแม่วัยรุ่น ครัวเรือนที่อยู่ด้วยกันแบบไม่ใช่ญาติ ครัวเรือนที่มีอายุแบบกระโดด คือ ปู่ย่า/ตายายกับหลาน หรือครัวเรือนที่เป็นเพศเดียวกัน นอกจากนี้ ผลของการสำรวจเด็กและเยาวชน ปี 2552 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า เด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่มีร้อยละ 61.8 ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่มีร้อยละ 20.1 ที่เหลืออยู่กับพ่อหรือแม่คนเดียวคนหนึ่ง สำหรับเด็กที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่พบว่าอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล ในการดำเนินชีวิตของครอบครัว มีการเปลี่ยนแปลงที่ทั้งพ่อและแม่ต้องแสวงหารายได้ ทำให้ไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูบุตรได้เท่าที่ควร ส่งผลให้เด็กไม่ได้รับการ

ดูแลที่เพียงพอ จึงถูกดึงดูจากสิ่งจูงใจภายนอกครอบครัวโดยง่าย เช่น ดิเดเกม ดิเดสารเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้คนอย่างรวดเร็วในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ 3 จี เป็นต้น ส่งผลให้ผู้คนทุกเชื้อชาติสามารถติดต่อสื่อสารกันอย่างไร้พรมแดนและรวดเร็วทันใจ จึงเป็นโอกาสในการสร้างช่องทางใหม่ๆ เพื่อการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และดึงดูดความสนใจของเด็กและเยาวชนให้เป็นคนใฝ่เรียนรู้ จุดประกายความคิดและจินตนาการใหม่ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นภัยคุกคามต่อเด็กและเยาวชนจากกระแสการคลั่งไคล้และเสพติดเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นข้อจำกัดต่อผู้มีฐานะยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้อย่างเท่าเทียมคนทั่วไป อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจากสังคมเกษตรกรรม สู่วัฒนธรรมอุตสาหกรรม และสังคมฐานความรู้ ส่งผลให้ประเทศไทยรับเอาค่านิยมความเป็นสากลทั้งจากตะวันตกและตะวันออกมาเชื่อมโยงกับวิถีความเป็นไทย โดยเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ 1) การเลียนแบบพฤติกรรมของซีกโลกตะวันตกที่มีความอิสระเสรีในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน และความต้องการของแต่ละบุคคล ทำให้นิยามของความสุขแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งมีวุฒิภาวะทางอารมณ์น้อยย่อมได้รับผลกระทบมากและส่งผลต่อเนื่องไปยังครอบครัวและสังคม 2) การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วผ่านทางโลกเสมือนจริงทำให้ผู้คนมีความรู้มากขึ้น เกิดเครือข่ายทางสังคมในโลกเสมือนจริงซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตมากขึ้นทุกขณะ อีกทั้งเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย แต่การปฏิสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริงมีน้อยลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน จะมีการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการสื่อสารได้อย่างสะดวกรวดเร็วทุกที่ทุกเวลา สำหรับคนที่ไม่มีความรู้พื้นฐานและไม่สามารถเลือกสิ่งดี ๆ ได้ด้วยตนเอง จะเป็นกลุ่มที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยง ประกอบกับหากพ่อแม่ไม่เข้าใจและเข้าใจไม่ถึงโลกเสมือนจริง จะมองกิจกรรมที่เด็กเข้าไปร่วมออนไลน์ในทางลบเท่านั้น ทำให้เกิดช่องว่างครอบครัว และเกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี 3) คนไทยเริ่มหวนคำนึงถึงความสงบสุขแบบในอดีต ท่ามกลางสภาพสังคมที่มีความขัดแย้ง สับสนวุ่นวาย มีวิถีชีวิตเร่งรีบ แกร่งแย่งแข่งขัน จึงเป็นโอกาสในการสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมาเป็นแบบพอเพียงและหันมาดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข แผนปฏิรูปประเทศไทย (2554) จึงให้มีการส่งเสริมการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ โดยพัฒนาอาชีวศึกษาควบคู่กับการสนับสนุนที่ดินทำกินและแหล่งทุน ส่งเสริมทักษะการประกอบอาชีพในสถานประกอบการ การเป็นผู้ประกอบการรายย่อย รวมทั้งพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ 4) การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคสู่ภาค และจากประเทศเพื่อนบ้านเข้าสู่ประเทศไทย พร้อมกับแรงงานไทยเคลื่อนย้ายออกนอกประเทศ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องปรับตัวกับวัฒนธรรม ที่หลากหลาย

และมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างสมานฉันท์ 1.5 การรวมกลุ่มภายใต้กรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค โดยเฉพาะการเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากจะมีการเคลื่อนย้ายประชากรทั้งด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจ รวมถึงเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ประเทศไทยมากขึ้น โดยในปี 2558 จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานที่มีทักษะฝีมืออย่างเสรี 7 สาขา ได้แก่ วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม วิชาชีพสำรวจ แพทย์ ทันตแพทย์ และนักบัญชี ดังนั้น การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีคุณภาพ จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะทาง การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่จะเข้ามาในอนาคต ตลอดจนมีความรู้ภาษาต่างประเทศ และมีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การใช้ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาและการผลิตในอนาคต

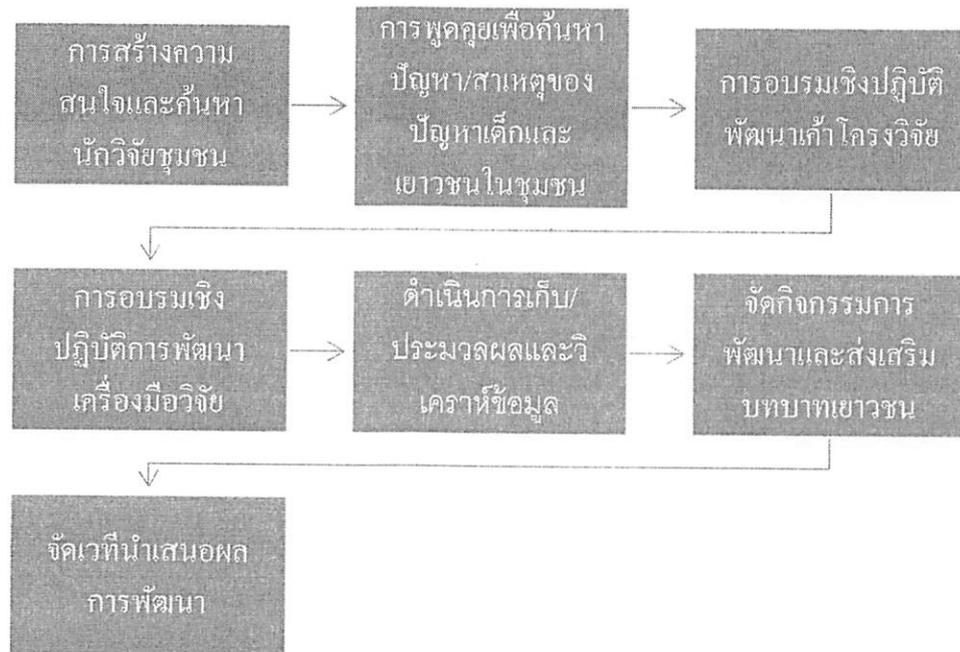
บ้านทับช้างพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่บทบาทของเยาวชนไม่ได้รับการส่งเสริม เด็กและเยาวชนขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต สืบเนื่องจากการขาดความเอาใจใส่ดูแล ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างการทำงานร่วมกัน มาปรับใช้ในการพัฒนาบทบาทของเยาวชน โดยนำประเด็นขะมาเป็นมาตรฐานพื้นที่ให้กับเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของชุมชน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1).สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น และ 2). พัฒนารูปแบบบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น โครงการวิจัย เรื่องการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ หมู่ 4 ตำบล ท่าเกวียน อำเภอวัฒนานครจังหวัดสระแก้ว จะเป็นโครงการหนึ่งเพื่อที่จะสร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาบทบาทของเยาวชนในพื้นที่ เพื่อที่จะร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาขยะ พร้อมกับการสร้างแนวทางการจัดการขยะอย่างถูกวิธี โดยการมีส่วนร่วมของจากภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ พร้อมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น

1.2.2 เพื่อพัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น

1.3 กรอบแนวคิด หรือปัญหาที่ต้องการแก้ไขด้วยงานวิจัย (ชุมชน)

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ บ้านทับช้าง หมู่ที่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวังนานคร จังหวัด สระแก้ว

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา บทบาทและการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

1.5.2 เยาวชนในชุมชนได้รับการยอมรับและได้พัฒนาบทบาทของตนเองอย่างมีคุณค่า

บทที่ 2

บริบทชุมชนท้องถิ่น

2.1 ข้อมูลทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอวัฒนานครและห่างจากที่ทำการอำเภอวัฒนานคร ประมาณ 8 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	อาณาเขตติดต่อกับตำบลวัฒนานคร	อำเภอวัฒนานคร
ทิศตะวันออก	อาณาเขตติดต่อกับตำบลผักขะ	อำเภอวัฒนานคร
ทิศตะวันตก	อาณาเขตติดต่อกับตำบลห้วยโจด	อำเภอวัฒนานคร
และตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์		
ทิศใต้	อาณาเขตติดต่อกับตำบลไพร่เดียว	อำเภอคลองหาด

2.1.2 เนื้อที่

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียนมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 215 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 134,375 ไร่

2.1.3 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม และที่ราบเชิงเขา

2.1.4 เขตการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียนมีหมู่บ้านในเขตการปกครองทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียนมีหมู่บ้านในเขตการปกครองทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ได้แก่

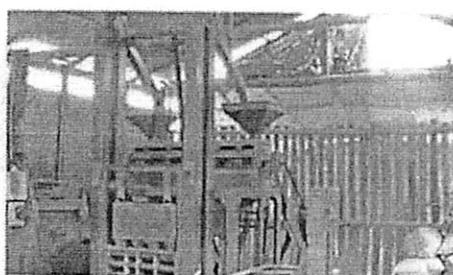
ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ผู้นำชุมชน
หมู่ที่ 1	บ้านท่าเกวียน	นายบุญมี บุญศรี
หมู่ที่ 2	บ้านโนน	นายอุดม จันทร์มี
หมู่ที่ 3	บ้านนางาม	นายไพรวลัย รวมทรัพย์
หมู่ที่ 4	บ้านทับช้าง	นายแผน จันทะหนู(กำนัน)
หมู่ที่ 5	บ้านหนองยาง	นายทองดี ดีเลิศ
หมู่ที่ 6	บ้านปึกคุ่ม	นายกฤษดา ชาติ
หมู่ที่ 7	บ้านสี่แยก	นายปรีชา คำนขุนทด
หมู่ที่ 8	บ้านเขาจาน	นายนิคม ปากคลอง

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ผู้นำชุมชน
หมู่ที่ 8	บ้านเขาจาน	นายนิคม ปากคลอง
หมู่ที่ 9	บ้านคลองมะนาว	นายวิรัตน์ คำบุ๋
หมู่ที่ 10	บ้านทับประดู่	นายสมควร ลี้กลี้อ
หมู่ที่ 11	บ้านเหล่าสามัคคี	นายสมบัติ ธรรมประดิษฐ์
หมู่ที่ 12	บ้านหนองปลาแซง	นายสมหมาย เศษสุนทรภิญโญ
หมู่ที่ 13	บ้านใหม่เจริญผล	นายสมชาย ลีมีขำ
หมู่ที่ 14	บ้านท่าเวียน	นายคุณ โลกตะคุ

2.1.5 ประชากร

จำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเวียน มีประชากร รวมทั้งสิ้น 10,655 คน แยกเป็น

- ชาย 5,260 คน
- หญิง 5,395 คน

2.1.6 การคมนาคม มีเส้นทางคมนาคมในเขต อบต. ท่าเวียน ดังนี้

1. ถนนวิวัฒนานคร – คลองหาด ผ่านหมู่บ้านท่าเวียน บ้านใหม่เจริญผล บ้านเหล่าสามัคคี บ้านคลองมะนาว และบ้านปักคุ่ม
2. ถนนวิวัฒนานคร – คลองหาด ผ่านหมู่บ้านโนนและบ้านหนองยาง
3. ถนนท่าเวียน – บ้านบ่อ ผ่านบ้านนางาม
4. ถนนหนองยาง – เขาฉกรรจ์ ผ่านบ้านคลองมะนาว, บ้านทับช้าง, และบ้านเขาจาน

2.1.7 ยุทธศาสตร์การพัฒนากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การพัฒนา 6 ด้าน ได้แก่

- 1.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านคมนาคม
- 2.ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค
- 3.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม
- 4.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
- 5.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และนันทนาการ
- 6.ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

2.2 ข้อมูล /บริบทชุมชน

บ้านทับช้าง หมู่ที่ 4 ตั้งอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ 80 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำการเกษตรและรับจ้าง(ตัดไม้ยูคา)

2.3 ทุน/ศักยภาพชุมชนบ้านทับช้าง หมู่ที่ 4

ผลการศึกษา ทุนทางสังคมของบ้านทับช้าง หมู่ที่ 4 เพื่อพัฒนาสู่แนวทางการจัดการขยะอย่างถูกวิธี ผลการศึกษา พบว่า ทุนทางสังคมของชุมชนประกอบด้วย ทุนทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ประเพณีข้าวจี งานสืบสานประเพณีสงกรานต์ วันผู้สูงอายุและครอบครัว ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เขาจาน อันเป็นแหล่งอาหารของชาวชุมชน เช่น สมุนไพร หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น และนอกจากนี้ยังมีปราชญ์ชุมชน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทำไม้กวาด ชื่อ นายบุญส่ง และนายผัน จันทะนุ ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องสมุนไพรและยังเป็นหมอชาวบ้านที่ทำการรักษาด้วยสมุนไพรในชุมชน

2.4 ประเด็นบ่งชี้ สภาพปัญหาที่ควรได้รับการพัฒนา/แก้ไข

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child = CRC) ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิเด็กในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญว่า เด็กทุกคนมีสิทธิต่าง ๆ ติดตัวมาตั้งแต่เกิด อนุสัญญาฯ ว่าด้วยสิทธิเด็กมีหลักการสำคัญสองประการคือ

1. สิทธิของเด็กนั้นไม่ใช่เรื่องของรัฐหรือใครให้กับเด็ก แต่เป็นสิทธิของเด็กทุกคนที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งอนุสัญญาใช้คำว่า “สิทธิติดตัว” (inherent rights) ดังนั้น เด็กจึงเป็นผู้มีสิทธิที่ไม่มีผู้ใดสามารถไปตัดทอนหรือจำกัดการใช้สิทธิอันชอบธรรมของเด็กหรือละเมิดสิทธิของเด็กได้

2. ในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก จะต้องคำนึงถึงสิทธิเด็กและที่สำคัญที่สุดคือต้องยึดถือหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) เด็กต้องไม่ถูกนำไปใช้แรงงานก่อนวัยอันควรซึ่งขัดขวางการพัฒนาการทางการศึกษาของเด็กและต้องไม่ถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบไม่ว่าในการค้าประเวณี ในการใช้ประโยชน์ทางเพศหรือทางด้านอื่น ๆ อันเป็นการทำลายชีวิตและอนาคตของเด็กโดยตรง และให้เด็กได้มีส่วนร่วมตามระดับความสามารถซึ่งเป็นการพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป เนื่องจากเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในอนาคตการพัฒนาเด็กซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดของประเทศให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีความสามารถ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและทำประโยชน์ให้ต่อประเทศชาติทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศนั้น ๆ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการแข่งขันกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

อนุสัญญากำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยแยกเป็น ประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภท

1. สิทธิในการมีชีวิตและการอยู่รอด สิทธิในการมีชีวิตและการอยู่รอด คือ สิทธิของเด็กที่คลอดออกมาแล้วจะต้องมีชีวิตอยู่รอดอย่างปลอดภัย อนุสัญญาฯ กำหนดว่ารัฐภาคีรับรองว่าเด็กทุกคนมีสิทธิที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดที่จะมีชีวิต และรัฐภาคีต้องประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ให้มีการอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก (ข้อ 6) เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูไม่ว่าโดยบิดา มารดา ญาติพี่น้องหรือรัฐ เพื่อให้อยู่รอดและเจริญเติบโต และมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีเพียงพอตามฐานะซึ่งหากครอบครัวไม่สามารถจะดำเนินการได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ รัฐต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือ เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการบริการด้านสุขอนามัยให้พ้นจากโรคภัยต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กเสียชีวิตหรือพิการ เช่น การมีสิทธิที่จะได้รับวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ การตรวจรักษาและการบริการด้านสาธารณสุขอื่น ๆ มีที่อยู่อาศัย ไม่ถูกทอดทิ้งให้เป็นเด็กเร่ร่อน สิทธิที่จะได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาด สิทธิที่จะมีชื่อและสิทธิที่จะได้มีสัญชาติ เรื่องการได้สัญชาติมีการเข้าใจว่าเด็กจะต้องได้รับสัญชาติของประเทศที่เด็กนั้นเกิด ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเช่นนั้นเสมอไป แต่หมายความว่าเด็กทุกคนต้องไม่เกิดมาเป็นผู้ไร้สัญชาติ รัฐภาคีจะต้องดำเนินการให้เด็กมีสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ นสัญชาติของบิดาหรือของมารดา หรือของประเทศที่เด็กนั้นเกิดก็ตามเพราะการเป็นเด็กที่ไร้สัญชาติจะมีผลกระทบต่อชีวิตของเด็กนั้นอย่างร้ายแรงและเป็นเวลายาวนาน บางประเทศไม่ให้สัญชาติของตนต่อเด็กที่เกิดจากบิดามารดาชาวต่างประเทศ แม้ว่าจะเกิดในประเทศ แต่รัฐนั้นต้องจัดระบบการ

ทำหลักฐานการเกิดเพื่อให้เด็กนั้นมีสิทธิที่จะไปยื่นขอสัญชาติของตนได้กับประเทศที่เด็กนั้นมีสิทธิ ประเทศไทยก็จัดอยู่ในประเทศที่ไม่ให้สัญชาติไทยกับเด็กที่มีบิดามารดาเป็นชาวต่างประเทศทั้งคู่ แม้ว่าจะเกิดในประเทศไทยก็ตาม (พรบ. สัญชาติ, คนเข้าเมือง) แต่เด็กนั้นมีสิทธิได้รับสัญชาติอื่นตามบิดาหรือมารดาซึ่งเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่บิดาและมารดาเด็กมีสัญชาติจะกำหนดไว้ และรัฐต้องจัดทำหลักฐานเพื่อให้เด็กนั้นได้รับสัญชาตินั้น ๆ ตามบิดาหรือมารดา ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของไทย เด็กที่เกิดจากบิดาหรือมารดาที่มีสัญชาติไทยไม่ว่าจะเกิดที่ไหนในโลก มีสิทธิที่จะได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายด้วย ซึ่งในกรณีดังกล่าวอนุสัญญาฯ ข้อ 7 ได้กำหนดไว้ว่า “เด็กจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังเกิดและมีชื่อนับแต่เกิดและสิทธิที่จะได้สัญชาติ และเท่าที่จะเป็นไปได้ สิทธิที่จะรู้จักและได้รับการดูแลเลี้ยงดูจากบิดามารดาของตน” รัฐภาคีต้องให้หลักประกันในการส่งเสริมสิทธิเช่นว่านั้นภายใต้กฎหมายสัญชาติของรัฐและภายใต้การผูกพันตามตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเด็กนั้นจะตกเป็นผู้ไร้สัญชาติในเรื่องของการเลี้ยงดูนั้น อนุสัญญาฯ เน้นการเลี้ยงดูและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและบิดามารดาอย่างมาก โดยกำหนดให้รัฐภาคีให้หลักประกันว่าเด็กจะต้องไม่ถูกแยกจากบิดามารดาโดยขัดกับความประสงค์ของบิดามารดา เว้นแต่การแยกเด็กนั้นจะเป็นไปตามกฎหมายซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยศาลและเป็นกรณีจำเป็นที่จะต้องแยกเด็กออกมาเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเอง เมื่อมีการทำร้ายใช้เด็กในทางที่ผิดหรือเด็กถูกบิดามารดาทอดทิ้ง ทั้งนี้เพราะโดยหลักการแล้วบุคคลที่จะเลี้ยงดูเด็กได้ดีที่สุดคือ บิดาและมารดาด้วยกัน ซึ่งเป็นไปตามข้อเท็จจริงตามธรรมชาติที่ว่าไม่มีใครรักและหวังดีต่อเด็กเกินไปกว่าบิดามารดาของเด็กนั้น ยกเว้นกรณีที่บิดาหรือมารดาของเด็กมีปัญหาอย่างอื่นทำให้ไม่สามารถดูแลเด็กหรือบางครั้งกลับทำร้ายเด็กเอง

2. สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองในทุกรูปแบบที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ซึ่งรวมทั้งการล่วงละเมิดทางเพศกับหรือการแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากเด็ก เช่น การค้าประเวณีเด็ก การขายเด็ก การนำเด็กไปใช้ชอทาน ไม่ว่าโดยบิดา มารดา ผู้ปกครองเด็กหรือโดยบุคคลอื่น ซึ่งปัจจุบันกฎหมายแรงงานของไทยกำหนดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานห้ามเด็กที่อายุยังไม่เกิน 15 ปี บริบูรณ์ทำงาน ส่วนเด็กที่อายุเกิน 15 ปีและทำงานได้การทำงานของเด็กต้องไม่เป็นงานที่อันตราย ต้องไม่ขัดขวางการศึกษาของเด็กหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ร่างกาย จิตใจ ศีลธรรม หรือพัฒนาการทางสังคมของเด็ก ในส่วนของยาเสพติดเด็กมีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากการใช้ยาเสพติดในทุกรูปแบบและมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกใช้ในการผลิตหรือการค้ายาเสพติด เด็กมีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากรัฐและสังคมจากการถูกนำไปใช้ประโยชน์ทางเพศหรือการล่วงละเมิดทางเพศในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการชักชวนหรือ

ข่มขู่ให้เข้าร่วมกิจกรรมทางเพศ การค้าประเวณีหรือการเข้าไปมีส่วนในสื่อลามกเด็ก การลักพาตัว การค้าเด็กในทุกรูปแบบเด็กมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกนำไปใช้ในการสู้รบด้วยกำลังอาวุธ ซึ่งแต่เดิมอนุสัญญาได้กำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่ 15 ปี แต่ต่อมาได้กำหนดในพิธีสารของอนุสัญญานี้ได้ขยายอายุขั้นต่ำ เป็น 18 ปี มนุษยธรรม และเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องไม่ถูกลงโทษด้วยการประหารชีวิตหรือด้วยการจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัว เด็กที่ถูกจับกุม ข่มขู่ จะต้องถูกควบคุมตัวหรือ ช่างแยกจากผู้ใหญ่ เพื่อป้องกันการเรียนรู้ถ่ายทอดกิจกรรมจากผู้ต้องขังหรือนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่และเป็นการป้องกันมิให้เด็กถูกข่มเหง รังแก บังคับจิตใจ หรือตกอยู่ในอิทธิพลของผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ นอกจากนั้นสถานคุมขังผู้ใหญ่อาจไม่เหมาะสมกับเด็ก และเด็กที่ถูกจับกุมข่มขู่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและด้านอื่น โดยเร็ว นอกจากนั้นเด็กที่เป็นผู้ถูกกระทำจากการถูกทอดทิ้ง การหาประโยชน์โดยมิชอบหรือทำร้ายและการล่วงละเมิด การทรมานหรือการลงโทษโดยโหดร้าย ทารุณหรือโดยไร้มนุษยธรรม มีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพร่างกาย จิตใจและให้กลับคืนสู่สังคมที่ดีได้อีกด้วย

3. สิทธิในการพัฒนา สิทธิในการพัฒนาตนเองของเด็กเน้นทั้งด้านการพัฒนาทางร่างกายและสติปัญญา การพัฒนาทางด้านร่างกาย อนุสัญญาฯ เน้นที่การเลี้ยงดูเด็กโดยพ่อแม่หรือในบางกรณีโดยรัฐและระบุดั้งเดิมมีสิทธิที่จะมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่เพียงพอต่อการพัฒนาการของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ศีลธรรมและทางสังคม เด็กมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขและการตรวจรักษาเพื่อให้เด็กพ้นจากโรคภัยที่ป้องกันรักษาได้และไม่ให้โรคภัยดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของเด็ก เด็กมีสิทธิที่ได้ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา อันเป็นพื้นฐานและมาตรการที่จำเป็นต่อการพัฒนาของเด็ก อนุสัญญานี้เน้นว่าเด็กมีสิทธิได้รับการศึกษาเพื่อให้เด็กได้พัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ และความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก ให้เต็มศักยภาพของเด็กแต่ละคน ให้เด็กได้พัฒนาความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เป็นการเตรียมเด็กให้มีชีวิตและมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่เสรีด้วยจิตสำนึกแห่งความเข้าใจ สันติภาพ ความอดกลั้น ความเสมอภาคทางเพศ และมิตรภาพในหมู่มวลมนุษยชาติไม่แยกว่าเป็นกลุ่มใด ทั้งให้มีความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเคารพต่อบิดามารดา เอกสิทธิ์ทางวัฒนธรรม ภาษาและค่านิยมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของตนเองและที่แตกต่างไป (ข้อ 29) สิทธิในการศึกษานั้นอยู่บนพื้นฐานที่จะต้องให้เด็กมีโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยรัฐจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมให้ทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจากเด็กทุกคน และต้องส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาในระดับขั้นมัธยมในรูปแบบที่หลากหลายและการศึกษาวิชาชีพ เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสที่เข้าศึกษาได้ โดยรัฐอาจจัดมาตรการที่เหมาะสม เช่น การจัดการศึกษาให้โดยผู้เรียนไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือจัดให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อการศึกษาในกรณี

จำเป็นในด้านการศึกษาที่สูงกว่าชั้นมัธยมนั้น รัฐต้องจัดให้เด็กทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันตามความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก และรัฐต้องจัดมาตรการส่งเสริมให้เด็กมาเรียนโดยสม่ำเสมอ และลดจำนวนเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน อนุสัญญาฯ ครอบคลุมถึงเด็กทุกคนที่อยู่ในเขตอำนาจของรัฐนั้น ไม่ว่าจะมีความพิการใดก็ตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ดังนั้น เด็กไม่ว่าจะมีความพิการใดและไม่ว่าการอยู่ในเขตอำนาจของรัฐนั้นจะมีสถานะที่ถูกกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ก็มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาภาคบังคับและมีสิทธิที่จะได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ (ข้อ 28) ในส่วนของเด็กที่พิการในรูปแบบต่าง ๆ รัฐต้องจัดให้เด็กเหล่านี้มีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่เช่นเดียวกับเด็กปกติด้วย

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม สิทธิในการมีส่วนร่วมของเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เป็นปัญหามากสำหรับประเทศทางตะวันออกที่มีแนวปฏิบัติในการไม่เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นมากนัก อนุสัญญาฯ เน้นถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของเด็กโดยเสรีในทุกเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก และรัฐภาคีต้องดำเนินการให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นทั้งต้องให้น้ำหนักต่อความคิดเห็นนั้นตามควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการทางศาลและทางการบริการที่จะมีผลกระทบต่อเด็ก เด็กต้องได้รับโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินการนั้นตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดและสิทธิในการแสดงออกของเด็กรวมถึงอิสระในการแสวงหาได้รับหรือส่งต่อข้อมูลและความคิดในทุกรูปแบบและในสื่อทุกประเภท เด็กมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธิในการมีส่วนร่วมนี้รวมทั้งสิทธิของเด็กที่จะสมาคมกันโดยสงบ เด็กมีสิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะที่มีความมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมเด็กในด้านต่าง ๆ จะเห็นว่ามาตรการต่าง ๆ และการคุ้มครองเด็กในด้านต่าง ๆ ที่แยกออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 4 กลุ่มนั้น ไม่ได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด แต่มาตรการส่วนมากมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองเด็กมากกว่า 1 ด้านและส่งเสริมซึ่งกันและกัน เช่น การให้อาหารและที่อยู่อาศัยการเลี้ยงดูโดยบิดามารดา ก็เพื่อสิทธิในชีวิตและความอยู่รอดของเด็ก แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นไปเพื่อพัฒนาการตามวัยของเด็กด้วย การคุ้มครองเด็กในด้านต่าง ๆ นอกจากเพื่อปกป้องกันเด็กจากอันตรายแล้ว ยังส่งเสริมการพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะด้านการศึกษาดูด้วย เพื่อไม่ให้อันตรายต่าง ๆ มาเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาและพัฒนาของเด็ก และเพื่อไม่ให้พัฒนาการของเด็กหยุดชะงัก ในการศึกษาสิทธิของเด็กในอนุสัญญาฯ ว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ จึงต้องมองในภาพรวมและมีความยืดหยุ่นกันมากกว่าที่จะดูว่ามาตรการใดคุ้มครองด้านใด โดยเฉพาะหลังจากที่ได้จัดทำอนุสัญญาฯ ว่าด้วยสิทธิเด็กและมีประเทศเข้าเป็นภาคีสมาชิกถึง 195 ประเทศ แต่ปรากฏว่ามีปัญหาที่เกิดขึ้นมากคือปัญหาการค้าเด็กและการใช้ประโยชน์จากเด็กในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะทางเพศ กับปัญหาการที่เด็กต้องแกว่งไปเกี่ยวข้องกับกาสูบบุหรี่ด้วยกำลังอาวุธเพิ่มมากขึ้นและมีความร้ายแรงเพิ่มขึ้น

องค์การสหประชาชาติได้จัดทำพิธีสารต่อท้ายอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอีกสองฉบับในปี พ.ศ. 2543/2000 คือพิธีสารเรื่องความเกี่ยวข้องของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธและพิธีสารเรื่องการค้าเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก

บ้านทับช้างพื้นที่หมู่ที่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่บทบาทของเยาวชนไม่ได้รับการส่งเสริม เด็กและเยาวชนขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต สืบเนื่องจากการขาดความเอาใจใส่ดูแล ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างการทำงานร่วมกัน มาปรับใช้ในการพัฒนาบทบาทของเยาวชน โดยนำประเด็นขยะมาเป็นมาสร้างพื้นที่ให้กับเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาของชุมชน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1). สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น และ 2). พัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น โครงการวิจัย เรื่องการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม พื้นที่ หมู่ 4 ตำบล ท่าเกวียน อำเภอวัฒนานครจังหวัดสระแก้ว จะเป็นโครงการหนึ่งเพื่อที่จะสร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาบทบาทของเยาวชนในพื้นที่ เพื่อที่จะร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาขยะ พร้อมกับการสร้างแนวทางการจัดการขยะอย่างถูกวิธี โดยการมีส่วนร่วมของจากภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ พร้อมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาบทบาทเยาวชน

2.5 แนวทางการพัฒนา / แก้ไข ด้วยกระบวนการวิจัย (ชุมชน)

สำหรับแนวทางการการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมของเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้าร่วมเป็นนักวิจัยชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้ทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเอง ผ่านกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1. การสร้างความสนใจและค้นหาปัญหามุมมอง ชันตอนนี้เป็นการสร้าง ความสนใจให้ชาวชุมชนอยากทำวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยใช้เทคนิคสำคัญ คือ การชี้และสร้างความสนใจให้ชาวบ้านเห็นปัญหาและความต้องการอยากแก้ไขปัญหามาของตนเอง หรือชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย และการเติมเต็มความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของการวิจัย

2. การประชุมพูดคุยเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชันตอนนี้เป็นขั้นตอนของการประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาของชุมชน พร้อมทั้งการจัดลำดับความสำคัญและสาเหตุของปัญหาที่พบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นสำหรับเข้าสู่กระบวนการวิจัยที่เป็นระบบ

3.การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาโครงการวิจัยและเครื่องมือวิจัย โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญทางการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องกระบวนการวิจัยให้นักวิจัยชุมชน โดยมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน โดยการอบรมและให้นักวิจัยชุมชนดูตัวอย่างการวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือการทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน

3.2 การคัดเลือกประเด็นวิจัยที่มาจากชุมชน โดยการร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน เพื่อเชื่อมโยงถึงปัญหาของชุมชน โดยการใช้การประชุมกลุ่ม การระดมความคิดเห็น ในประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาในชุมชนที่นักวิจัยชุมชนอยากแก้ไข ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ร่วมกันว่า ปัญหาคืออะไร สาเหตุมาจากอะไร มีความรุนแรงมาน้อยเพียงไร และต่อยอดกระบวนการสุดท้าย คือ การคัดเลือกปัญหาสำคัญที่นักวิจัยชุมชนอยากแก้ไขมากที่สุด พร้อมทั้งการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาเครื่องมือเครื่องมือ สำหรับการวิจัย และการวางแผนดำเนินการวิจัย

4.การดำเนินการเก็บข้อมูล ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนของการเก็บข้อมูล ซึ่งวิธีการที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการพัฒนาบทบาทเยาวชน

5.การจัดเวทีประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มาร่วมประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม และพัฒนาข้อมูลไปสู่โครงการหรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน

6.การจัดกิจกรรมพัฒนา ขั้นตอนเป็นการจัดกิจกรรมตามแผนการที่ได้กำหนดไว้ โดยการกำหนดผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน โดยการมอบอำนาจและหน้าที่ การกำหนดมาตรการควบคุมกิจกรรมหรืองานในแต่ละส่วน ตลอดจนการชี้แจงหรือการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามแผนก่อนที่จะมีการมอบอำนาจและหน้าที่ และการจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนการปฏิบัติงานให้มีความเพียงพอและการกำหนดแนวทางหรือรูปแบบในการประสานงาน การขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือบุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานตามแผน

2.6 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวทางการพัฒนาด้วยกระบวนการวิจัยชุมชน

แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาบทบาทเยาวชน

สมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ตามสภาพของตน ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป แต่ในหลักใหญ่และรายละเอียดจะเหมือนกัน ถ้าสมาชิกทุกคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องก็จะได้ชื่อว่าเป็น "พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ" และยังส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นสมาชิกในสังคมทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนที่ถือว่าเป็นอนาคตของชาติ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อช่วยนำพาประเทศชาติให้พัฒนาสืบไป

แนวคิด ความหมายของบทบาท

การคำนึงถึงหน้าที่ คงกล่าวไม่พียงถึง คำว่าบทบาท เพราะบทบาทกับหน้าที่นั้นมาพร้อมกันเสมอ แต่ด้วยแนวคิดของบทบาทและหน้าที่มักมีความขัดแย้ง จึงเป็นสาเหตุให้หน้าที่กับบทบาทไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันเสมอ ทั้งนี้อาจมาจากการมีความคิด ทักษะคติที่แตกต่างกัน ค่านิยม หรือพื้นฐานทางสังคมที่มีความแตกต่างกันออกไป ในการให้ความหมาย และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทจึงมีความแตกต่างไปตามพื้นฐานทางสังคม ดังที่พระครูสิงห์แก้ว วิชรธมโม, (2554:10-18) ได้รวบรวมความหมายและประเภทของบทบาทจากทัศนะของนักวิชาการต่าง ๆ ไว้ที่น่าสนใจ ดังที่ สินธรรคำเหมือน อธิบายว่า บทบาท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและพฤติกรรมที่คาดหวัง หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและได้แสดงออกตามบทบาทหรือการมีปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพของตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งที่บุคคลได้รับ ต้องมีบทบาทหน้าที่ที่ความรับผิดชอบตามที่กำหนดไว้ตามบทบาทของตำแหน่งนั้น แลพสอดคล้องตามความมุ่งหวังของสังคม เช่น บทบาทของพ่อแม่ สถานศึกษา ฝ่ายปกครอง เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาบทบาทเยาวชน

ในการส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้มีการแสดงออกที่สอดคล้องกับระดับความรู้ความสามารถ ซึ่งพัฒนาไปตามวัยของเด็กและเยาวชน แนวทางสำคัญในการพัฒนาดังกล่าวจึงถูกกำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ(ฉบับที่2) โดยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนา คือ

(1) การพัฒนาให้เด็กและเยาวชนมีความผูกพันต่อครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

(2) การพัฒนาให้เด็กสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปลอดภัย รู้จักเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น รวมทั้งกฎเกณฑ์ และกติกาในสังคม

(3) ให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือทางการศึกษา ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

(4) การสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ให้มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้อย่างเป็นอิสระ

(5) ให้มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง รู้จักการป้องกันตนเองจากโรคภัยและสิ่งเสพติด

(6) ให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ตามสมควรแก่วัย รวมทั้งมีคุณธรรมและจริยธรรม

- (7) ให้มีทักษะและเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจในการทำงานที่สุจริต
- (8) ให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
- (9) ให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดยมีจิตสำนึกในการให้และการเป็นอาสาสมัคร รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ
- (10) ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และต่อส่วนรวม ตามสมควรแก่วัย
- (11) ให้สามารถแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างสอดคล้องกับความรู้ความสามารถ ที่พัฒนาไปตามวัยของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน
- (12) ให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและ เยาวชนอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะโดยตรง หรือผ่านผู้แทนหรือองค์กรเพื่อเด็กและเยาวชน”

และแนวทางสำคัญที่กล่าวได้ว่า เป็นการเพิ่มบทบาทและส่งเสริมบทบาทของเด็กและเยาวชน ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ 1.สภาเด็กและเยาวชน ที่ได้กำหนดบทบาทของหน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล โดยคำแนะนำของหัวหน้าบ้านพักเด็ก และครอบครัวในแต่ละจังหวัด จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล แล้วแต่กรณี ซึ่งสมาชิกประกอบด้วยเด็กและเยาวชนที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลนั้น ให้มีคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล ประกอบด้วยประธานสภาหนึ่งคน และผู้บริหารอีกไม่เกินยี่สิบคน ซึ่งคัดเลือกกันเองจากสมาชิกสภาเด็ก และเยาวชนตำบล หรือสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล แล้วแต่กรณี โดยคำนึงถึงผู้พิการและ ผู้ด้อยโอกาส ให้มีหน้าที่บริหารงานทั่วไปของสภาเด็กและเยาวชนและปรึกษาร่วมกัน เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่และให้ให้นายอำเภอ เป็นที่ปรึกษาคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและ เยาวชนเทศบาล และให้แต่งตั้งที่ปรึกษาคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็ก และเยาวชนเทศบาล จากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดเทศบาล แล้วแต่กรณี ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผู้แทนบ้านพักเด็ก และครอบครัวในแต่ละจังหวัด ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้แทนสถานศึกษา ผู้แทนหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลนั้น และผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ที่มีกิจกรรมหรือผลงาน

เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนตำบล หรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลเสนอ สำหรับอำนาจหน้าที่ของสภาเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย

1) ประสานงานระหว่างสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล สภาเด็ก และเยาวชนอำเภอ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน

(2) ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวิชาการ การศึกษา สุขภาพ กีฬา อาชีพ และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของเด็กและเยาวชน

(3) ส่งเสริม สนับสนุน ให้เด็กและเยาวชนได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงออก อย่างสอดคล้อง กับความรู้ความสามารถที่พัฒนาไปตามวัยของเด็กหรือเยาวชน โดยเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและ เยาวชน

(4) จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถ รวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรม

(5) รวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะ หรือประเมินเรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็กและ เยาวชนในเขตพื้นที่ เพื่อส่งต่อข้อมูลดังกล่าวให้กับสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ

(6) เสนอความเห็นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนา เด็กและเยาวชน รวมทั้งการแก้ปัญหาที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่

(7) เสนอแนะและให้ความเห็นต่อสภาเด็กและเยาวชนอำเภอ เกี่ยวกับการส่งเสริม และพัฒนา เด็กและเยาวชนในท้องถิ่น

(8) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐ และองค์กร เอกชนหรือองค์กรชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่

(9) ออกข้อบังคับเกี่ยวกับการประชุมและการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ โดยให้ คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนตำบลหรือคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนเทศบาล แล้วแต่กรณี เป็นผู้เสนอ ทั้งนี้ ให้สอดคล้องกับข้อบังคับของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้หน่วยงานอย่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสุขภาพ หรือที่มัก รู้จักกันในชื่อ สสส ยัง ได้มีแนวทางสำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีความสุข ที่รู้จักกันในชื่อ 3 ดี แนวคิด เพื่อการพัฒนาเด็กให้มีความสุข โดยมีแนวทางในการทำงาน เพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชนและชุมชนให้ มีความสุข ประกอบด้วย สี่ดี พื้นที่ดี และภูมิดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สี่ดี หมายถึง สี่ที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การดำรงชีวิต ที่ดี มีสุขภาวะ เช่น สี่ศิลปวัฒนธรรม เช่น คนตรีพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน หุ่นเงา สี่ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ภาษาถิ่น ขนบ อาหารพื้นบ้าน ของเล่นพื้นบ้าน ตำนาน ประวัติศาสตร์ สื่อที่เป็นบุคคล ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน สื่อกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ เช่น ค่าย กิจกรรมการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น และยังรวมถึงสื่อออนไลน์สมัยใหม่ สื่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม รวมถึงสื่อ กิจกรรมในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียนและชุมชน

2. พื้นที่ดี หมายถึง พื้นที่ที่ทุกคน มีส่วนร่วมในการออกแบบและใช้ ประโยชน์ร่วมกันทั้งบุคคล ครอบครัว และชุมชน ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี เสริมพลังซึ่งและกัน เป็นได้ทั้งพื้นที่สร้างสรรค์ทางกายภาพ ความคิด มีบรรยากาศที่เปิดกว้างให้ ผู้คนได้เรียนรู้ ซึ่งรวมถึง ศูนย์เรียนรู้ เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือสถานที่ต่าง ๆ โดยอาจเป็นได้ศูนย์ บ้าน ลานกิจกรรมในชุมชน ก็เป็นได้

3. ภูมิดี หมายถึงภูมิปัญญาในการฉลาดรู้ ซึ่งหมายถึง การเท่าทันสื่อ เท่า ทันตัวเอง เท่าทันสังคม มีทักษะในการคิด วิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ อันจะเป็นภูมิคุ้มกัน ใน ตัวเอง ครอบครัว และชุมชน ในการป้องกันภัยรอบด้านและสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้ อย่างเหมาะสม และนอกจากนี้ คำว่า ภูมิดี ยังหมายถึง การใช้ภูมิปัญญาของทุกฝ่ายในชุมชน ในการ มีส่วนร่วมปกป้องดูแลและสร้างชุมชนร่วมกัน มีความมั่นใจและภูมิใจในเอกลักษณ์และภูมิใจใน เอกลักษณ์ของตนและของชุมชน

จากแนวคิด 3 ดีดังกล่าว สสส. ได้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลัก 3 ดี ในชีวิตและชุมชน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. ครอบครัว 3 ดี พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความสำคัญกับการมีพื้นที่ดี เช่น พื้นที่ทางการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง และทางความคิด ให้เด็กซึ่งถือว่าการเปิดพื้นที่ดี ได้คุยสื่อสาร สองทางระหว่างเด็กและพ่อแม่หรือผู้ปกครอง โดยใช้สื่อที่ดี มีคุณภาพเป็นเครื่องมือ ไม่ว่าจะเป็น หนังสือ เพลง นิทาน กิจกรรมเกมต่าง ๆ รวมถึงกิจกรรมง่ายๆในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การร่วม ทำอาหาร นั่งรับประทานอาหารด้วยกัน ออกกำลังกายด้วยกัน ฯลฯ โดยเฉพาะในกรณีเด็กเล็ก ถ้าลูกๆหรือ เด็ก ๆ ได้รับสื่อที่มีคุณภาพละเมียดละไมอยู่เป็นประจำ เมื่อโตขึ้นได้มาพบกับสื่อที่เน้นความรุนแรง หยาบ พวกเขาจะรู้จักแยกแยะได้ด้วยตนเอง เป็นการสร้างสมและปูพื้นภูมิที่ดีกับเด็กได้เป็นอย่างดี ดี "เวลาและความคิดริเริ่มของพ่อแม่ น่าจะมีส่วนในการหาพื้นที่ดี สื่อดีเพื่อพัฒนาภูมิดีให้เด็กได้ อย่างมีคุณภาพ

2. โรงเรียน 3 ดี คุณครูส่งเสริมกระตุ้นให้เด็กนักเรียนได้มีเวทีในการ แสดงออกถึงความคิดเห็นแบบประชาธิปไตย (ซึ่งไม่ใช่หมายถึงเพียงการเลือกตั้งเท่านั้น) มีสถานที่ กิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายให้เด็กได้เรียนรู้ เลือกเข้าร่วมอย่างเสรีตามความถนัด และความ สนใจ ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมเสริมพิเศษ ต่าง ๆ รวมถึง

กิจกรรมเชิงอาสาสมัครที่เข้าถึงชุมชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเปิดพื้นที่ดีให้กับเด็กนักเรียน ครูให้เด็กนักเรียน ได้เรียนรู้สื่อประเภท ต่าง ๆ ที่หลากหลาย และกระตุ้นให้คิดวิเคราะห์ถึงผลกระทบของสื่อประเภท ต่าง ๆ ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ได้แก่ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ สื่อที่เป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน สื่อที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นวิถีชีวิตของชุมชน และสื่อบุคคล ต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะบทบาทของครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะดำเนินการให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการที่จัดเตรียมไว้ จะสร้างให้เด็กนักเรียนมีภูมิที่ดี เรียนรู้ที่จะเท่าทันสื่อ สามารถใช้สื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ตกเป็นทาสของสื่อที่ไม่ดี

3.ชุมชน 3 ดี ชุมชนที่ใช้สื่อดี พื้นที่ดี และภูมิดีอย่างเหมาะสม มีผลให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยั่งยืน มีร่างกายและจิตใจแข็งแรง เป็นสุข มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ผู้คนมีความเมตตากรุณาต่อกันและมีสติ ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยดีทั้งในครอบครัว ชุมชน ที่ทำงาน สังคมที่มีสันติภาพ และมีความสุขที่เกิดจากปัญญา คือ ลดละความเห็นแก่ตัว มีจิตใจดีและเข้าถึงหลักความจริง

ในการ วิจัยเชิงบูรณาการพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง การพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมบ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างการทำงานร่วมกัน มาปรับใช้ในการพัฒนาบทบาทของเยาวชน โดยนำประเด็นขยะมาเป็นมาสร้างพื้นที่ให้กับเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เพราะฉะนั้นในการดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการของการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่มีทั้งการตรวจเอกสาร การปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ เพื่อให้ภาพในการพัฒนาบทบาทของเยาวชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในงานชิ้นนี้จึงมีการศึกษา กรณีตัวอย่างของการพัฒนาบทบาทเยาวชน เพื่อเป็นกรณีศึกษา อันจะได้แนวทางสำคัญสำหรับการพัฒนาบทบาทของเยาวชนในพื้นที่ต่อไป สำหรับกรณีตัวอย่างของการพัฒนาบทบาทเยาวชนที่ประสบผลสำเร็จมาแล้ว โดยหน่วยงาน/องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็ก ที่สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ

ตัวอย่างที่สำคัญ คือ โครงการพัฒนาระบบและกลไกการบริการเพื่อเด็กและครอบครัวค้อยโอกาสในชุมชนคลองเตยหรือที่เรียกกันว่า โครงการคลองเตยโมเดล เกิดขึ้นโดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ(สสส.) มีหน่วยงาน/องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็ก เข้าร่วมโครงการ 10 องค์กร ประกอบด้วยองค์กรในพื้นที่ชุมชนคลองเตย 4 แห่งคือ 1.มูลนิธิดวงประทีป 2.มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ 3. มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล 4.มูลนิธิศึกษาเอเชีย และองค์กรนอกพื้นที่ 6 แห่งคือ 1.มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ 2.มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก 3. มูลนิธิ

ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก 4. มูลนิธิหนังสือเพื่อเด็ก 5. สหทัยมูลนิธิและ 6. สมาคมศูนย์พัฒนาเยาวชน (YPDC) โดยมีวัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ซึ่งสรุปบทเรียนการพัฒนาระบบ และกลไกการบริการเพื่อเด็กและครอบครัว ได้แก่

1. การเสริมสร้างความรู้ พัฒนาทักษะ ตักยภาพบุคลากรเครือข่ายคลองเตย

1.1 การเสริมพลังอำนาจภายใน การพัฒนาด้านจิตวิญญาณเป็นหลักสูตรสำคัญที่จัดขึ้นเพื่อสร้างความมั่นคง เข้มแข็งให้กับคนทำงานเพื่อให้มีความพร้อมในการเผชิญกับปัญหา ความทุกข์ ความเคียดแค้น ความไม่พอใจ หรือความไม่สบายใจ ยุ่งการทำงานที่ต้องรับมือกับปัญหาและความเคียดแค้น ซึ่งหลายครั้งคนทำงานร่วมแบกความทุกข์นั้นมาเป็นทุกข์ของตนเองด้วย ขณะที่การแก้ไขปัญหา การเยียวยา และการช่วยเหลือต้องใช้เวลา ความอดทนต่อเงื่อนไขที่อาจไม่เกื้อหนุนส่งผลให้คนทำงานท้อแท้ สิ้นหวัง หมดกำลังใจ ดังนั้นการได้มีโอกาสใคร่ครวญถึงเป้าหมายในชีวิตและความสุขของตนเอง หรือความต้องการที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดการทำงานที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ความสุขของคน จึงเท่ากับเป็นการช่วยฟื้นฟูอำนาจภายในคนทำงาน

1.2 การเพิ่มพูนความรู้ใหม่ โดยการอบรมวิชาชีพ แนวคิด กระบวนการทางสังคม สงเคราะห์ผ่านการเป็นผู้จัดการรายกรณี (Case Manager –CM) จากการสัมภาษณ์ CM ของโครงการ เพื่อติดตามผลการดำเนินงานพบว่าผู้จัดการรายกรณี หรือ (Case Manager –CM) ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการอบรมประเมินสถานะเด็กและครอบครัว และนำความรู้ดังกล่าวไปเสริมสร้างศักยภาพของตนเอง และถ่ายทอดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมองค์กร รวมถึงกลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง

1.3 การพัฒนาทักษะการทำงาน เนื้อหาสาระของการอบรมคลองเตยโมเดล ครอบคลุมวิธีคิดและวิธีการที่นำมาใช้ในการทำงานแก่เจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะการใช้เครื่องมือเพื่อการวิเคราะห์และประเมินปัจจัยเสี่ยง พร้อมกับได้ฝึกปฏิบัติ นำไปใช้ และประเมินผลที่เกิดขึ้น ซึ่งเรื่องสำคัญที่ทุกคนเห็นประโยชน์เหมือนกัน คือการประเมินสถานะเด็กและครอบครัว ทั้งด้านสุขภาพ พัฒนาการ และพฤติกรรม ที่เรียกย่อ ๆ ว่า Bio, Psycho, Social เพราะช่วยขยายการรับรู้ชีวิตของเด็กและครอบครัว เพิ่มเติมขึ้นจากข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้การช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด ทำให้เจ้าหน้าที่ที่มีความรอบรู้ สามารถวิเคราะห์เด็กและครอบครัวในระดับลึกถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต

1.4 การสร้างสรรค์กระบวนการทำงาน การเข้าร่วมโครงการคลองเตย โมเดลที่มีการช่วยเหลือสนับสนุนของคนทำงานจากหลายหน่วยงาน การได้เรียนรู้การจัดกิจกรรม กระบวนการที่แตกต่างไป นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงาน กิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง และได้รับการตอบสนองจากกลุ่มเป้าหมายที่ตีมากขึ้น

1.5 เกิดการเปิดมิติใหม่งานพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อให้มองเห็นกว้างและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ โครงการคลองเตยโมเดลได้จัดการฝึกอบรมที่นำวิธีคิดและการวิเคราะห์บริบทชีวิตของเด็กที่ครอบคลุมในเรื่องกายภาพ จิตวิทยา และสังคม ให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ทำให้เห็นว่าชีวิตคนหนึ่งต้องสัมพันธ์และได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เมื่อเกิดปัญหาในชีวิตขึ้นย่อมมีที่มาจากหลายสาเหตุ ในการแก้ไขปัญหาและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน จะต้องวิเคราะห์แยกแยะปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อตัวเด็ก เพื่อให้การแก้ปัญหากระทำได้อย่างถูกต้อง หรือการให้ความช่วยเหลือเกิดประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนรู้ได้ “สวมแว่นใหม่” ให้คนทำงานมองเห็นชีวิตและปัญหาของเด็กในมุมมองที่กว้างและลึกซึ้ง รับรู้และเข้าใจปัญหาโดยไม่ด่วนตัดสิน หรือสรุปให้ทางออก ซึ่งคาดเดาเอาตามอคติ ความเชื่อ ประสบการณ์ และความรู้ของตนเอง ตระหนักถึงความอ่อนไหวและความเปราะบางของชีวิตเด็กและเยาวชน การทำงานและความรับผิดชอบของแต่ละคนได้กำหนดแนวทางและวิธีการการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนก่อนข้างตายตัว เคยทำมาก่อนอย่างไรก็ทำต่อไปเช่นนั้น การพลิกแพลงเปลี่ยนแปลงที่ต่างออกไปเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่มีใครกล้าทำตายตนเอง ประกอบกับขาดวิธีคิดและเครื่องมือที่จะช่วยวิเคราะห์ปัญหา ทำให้มองเห็นแต่จำนวนปัญหาที่เพิ่มขึ้น แต่มองไม่เห็นลักษณะเฉพาะของปัญหาที่แตกต่างกันของแต่ละคน ซึ่งการเข้าร่วมโครงการคลองเตยโมเดล ทำให้เกิดความตระหนักถึงความอ่อนไหวและความเปราะบางของชีวิตเด็กมากขึ้น พยายามค้นหามาที่ไปของคำพูด การแสดงออก การกระทำ และพฤติกรรมของเด็ก ให้ความสำคัญที่เด็กจะเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ถูกตัดสินลงโทษ คำนี้ถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน ซึ่งไม่อาจลดทอนให้เหมือนๆ กัน ในการแก้ไขปัญหาเด็กคนหนึ่งแล้วได้ผล ไม่อาจใช้การแก้ไขแบบเดียวกันกับเด็กคนอื่น ๆ ได้

ปัญหานั้นแก้ไม่เหมือนกัน การมองปัญหาอย่างแยกแยะ แก้ไขปัญหาตามเหตุที่ต่างกัน วิธีการจึงไม่เหมือนกันด้วย แต่เราจะมีอาวุธที่จะเอาไปใช้จัดการกับปัญหาแต่ละเคส ซึ่งทำให้เรามีความสุขมากขึ้น อย่างคนในชุมชนเองเขาก็พูดไม่ค่อยโอเคอยู่แล้ว ถ้าเราอ่อนไหวง่าย หรือไม่มีกำลังใจ เราจะทำ แต่ถ้าเรารู้ว่าเขาทำเพราะเขาเป็นคนแบบนั้นเอง เราจะปลงได้ ถ้าเขาพูดไม่ตีมา เราก็นิ่งขึ้น เราถามความคิดเห็นเขาไป เขาก็บอกมา ซึ่งบางทีเขาก็คิดเพราะความไม่รู้ เขาก็ไม่ผิด แต่ถ้าเราไม่ได้รับการอบรมมา เราก็จะติตราว่าคนนี้พูดไม่ดีเลย พูดจาไม่เข้าหู ไม่อยากคุยด้วย ไม่อยากสนใจ

- กลไกบริการให้การช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชน

ผู้เข้าร่วมโครงการคลองเตยโมเดลสามารถที่จะนำความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการอบรมในหัวข้อต่าง ๆ และการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดทั้งโครงการผสมเข้าไปในงานที่ตนเองรับผิดชอบ ในขั้นตอนการช่วยเหลือ จะนำการประเมินสถานะเด็กที่ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ จิตใจและสังคมมาใช้ในการบันทึกประวัติ รวบรวมข้อมูลของเด็กและครอบครัว ทำให้สามารถแก้ปัญหาและให้ความ

ช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น เห็นความสำคัญเรื่องการประสานงานระหว่างองค์กร ส่วนการติดตามจะเห็นถึงการนำความรู้และทักษะหลายเรื่องเข้ามาใช้ตามสถานการณ์ ด้านการฟื้นฟูและพัฒนาได้นำแนวคิดและการปฏิบัติเรื่องการจัดการรายกรณีมาใช้ เพราะปัญหาของเด็กแต่ละคนเหมือนและต่างกัน จะใช้การจัดการแบบใดเท่านั้นมาช่วยเหลือเยียวยาและพัฒนาเด็กทั้งหมดไม่ได้ ต้องตระหนักถึงลักษณะเฉพาะของปัญหาเด็กแต่ละคนด้วย

การพัฒนารูปแบบการปกคลุมครองเด็กและเยาวชน

1. เพิ่มบทบาทครอบครัวและชุมชนร่วมแก้ปัญหา เดิมแต่ละองค์กรแก้ไขปัญหาเด็กกำหนดแนวทางและวิธีการมุ่งไปที่เด็ก เช่น เด็กไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ก็หาทุนสนับสนุนให้เรียนหนังสือ หรือถูกกระทำ ความรุนแรงการก็ช่วยเหลือให้พ้นออกไปจากการถูกกระทำ แต่การดำเนินการที่มีเด็กเป็นเป้าหมายดังกล่าว มีข้อจำกัดที่มองเด็กอย่างแยกส่วน เหมือนเด็กดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว ปราศจากสายสัมพันธ์ที่ยึดโยงตัวเด็กเข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและสังคม โดยเฉพาะครอบครัวและชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของเด็ก ซึ่งควรมีส่วนร่วมและเข้ามารับผิดชอบในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนด้วย ดังนั้นจึงต้องมีวิธีทำงานเพื่อแก้ไขให้ครอบครัวกลับมาทำหน้าที่พื้นฐาน ทั้งการเลี้ยงดู เป็นที่พึ่ง ค้ำครองและปกป้องภัยอันตรายต่าง ๆ สามารถเป็นกลไกร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก คลองเตยโมเดลจึงสนับสนุนคนทำงานให้ทำงานเชิงรุกและขยายพื้นที่ไปหาครอบครัวและชุมชน

2 เชื่อมประสานองค์กร ในพื้นที่ชุมชนคลองเตยมีองค์กรและหน่วยงานเป็นจำนวนมาก ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของแต่ละองค์กร ทำให้มีลักษณะการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ซึ่งส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนในเรื่องบริการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชน ดังจะเห็นตัวอย่างการให้ทุนการศึกษาที่เด็กคนเดียวกัน อาจได้รับการช่วยเหลือจากหลายองค์กร ทำให้เสียโอกาสที่จะกระจายการช่วยเหลือแก่เด็กที่มีความเดือดร้อนคนอื่น ๆ หรือสามารถนำไปแก้ปัญหาในเรื่องอื่นเพิ่มเติมได้ ในการดำเนินโครงการคลองเตย โมเดลจึงอาจเป็นจุดเริ่มการเชื่อมโยงองค์กรในพื้นที่เข้ามา เพื่อทำความรู้จัก ร่วมกันเรียนรู้การทำงานของคนและกัน สามารถประสานความร่วมมือเพื่อการช่วยเหลือเด็กมีประสิทธิภาพ และลดการซ้ำซ้อนในการทำงานมากยิ่งขึ้น การระดม “ความเข้มแข็ง (Strength-Based)” แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สืบเนื่องจากโครงการคลองเตย โมเดลสามารถประสานองค์กรด้านเด็กและเยาวชนเข้ามารวมกันไว้หลายองค์กร ซึ่งนอกจากการเข้าร่วมฝึกอบรมในประเด็น ต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้แล้ว การทำกิจกรรมและ โครงการร่วมกันยังเป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ กระบวนการ ขั้นตอน รูปแบบและวิธีการการทำงานที่หลากหลายของแต่ละองค์กร เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิด รวมถึงทักษะการทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย เป็นทั้งบทเรียนที่ดี ตัวอย่างรูปธรรม เกิดทางเลือกและโอกาสที่จะนำมาสร้างสรรค์งานพัฒนาดนเองและ

งานที่รับผิดชอบ โดยกระบวนการที่แสดงถึงการระดมความเข้มแข็งที่เป็นรูปธรรม เช่น ผู้มีประสบการณ์จะช่วยเพิ่มคำถามในการวิเคราะห์ปัญหาเด็กในกิจกรรมของผู้ร่วมโครงการ

3. การสร้างระบบประเมินความเสี่ยงและจัดทำฐานข้อมูลร่วมกัน ปัญหาการขาดฐานข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาระดับชาติ ในขณะที่การวางแผนงานในระดับนโยบาย “ข้อมูล” นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1 แนวความคิด ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายและตีความไว้หลากหลาย มีการนำไปสู่การปฏิบัติในระดับที่แตกต่างกัน ตามแนวคิด ทักษะที่แต่ละคนให้ความหมาย ดังที่

ถวิลวดี บุรีกุล, (2551: 5-7) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมนั้น สามารถอธิบายในหลายมิติ ทั้งในเชิงลึกเชิงกว้าง ซึ่งในความหมายที่แคบ คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติแต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ ในด้านความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา ขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วย และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา และการมีส่วนร่วมในชุมชนนั้น หมายถึง กรที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิ และหน้าที่ ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน อันหมายถึง บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้น ได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น และการมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรระเบียบต่าง ๆ

อรรถัย ก๊กผล, (2552:17) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนดกฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของกรที่ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด ความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วม ต่อกิจกรรมนั้น ๆ

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทย, (2558:8) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิด โอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการตัดสินใจของผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งรวมไปถึงการมาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมตัดสินใจ รับผลจากการตัดสินใจ ให้การปรึกษาหารือ และร่วมกันประมวลผลการดำเนินการของหน่วยงานรัฐ ซึ่งในที่นี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในวิถีทางประชาธิปไตยที่สำคัญยิ่ง

สถาบันวิจัยสังคมและสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2545:13-16) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ที่น่าสนใจ โดยสรุปว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยน โครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย และนอกจากนี้ยังนำเสนอคำจำกัดความและความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทัศนะของนักวิชาการ ไว้ที่น่าสนใจ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่, Erwin (1876) การมีส่วนร่วม หมายถึง การปลดปล่อยประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นเพียงผู้รับผลจากการพัฒนา และให้กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและเข้าสู่ภาวะทันสมัย

2 ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

แอนดรูว์ และสติเฟล (Andrew & Stiefel, 1980 อ้างใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์ ,2546:19) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในชั้นปฏิบัติการ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

อิระวัชร จันทประเสริฐ (2541 อ้างใน ณรงค์ วาริชล, 2551: 6) กล่าวไว้คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามามี ส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ

2. การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้าง กลุ่ม และโครงสร้างภายในหน่วยงาน

3. การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการ ให้ความสำคัญที่การจัด โครงการอันก่อให้เกิด 12 การมีส่วนร่วมที่ดี เน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ การกระจายอำนาจสู่ ประชาชน

4. การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน ให้ความสำคัญในแง่ของการก่อให้เกิด การ เปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงการสร้างอำนาจของกลุ่ม ผลประโยชน์และ ชน ชั้นทางสังคม

5. การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบาย เน้นเรื่องหลักการยอมรับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม และนำมากำหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ

สุทธิ ศรสุวรรณค์ (2538:37 -38) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภพณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริ โภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ประกอบการ
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

แซพิน (Chapin) อ้างใน ยุพิน ระพิพันธุ์, 2544, :21) ได้ทำการศึกษาแบบของการมี ส่วนร่วม และแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ

4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977 อ้างใน ธนวัฒน์ คากีตานนท์, 2550, :21 -22) ได้อธิบายและวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ทางด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วย ผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคมและผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินงานทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

3 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ (2528: 94 อ้างใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546: 20) ได้ให้ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และพิจารณาแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไข และวางแผนหรือโครงการแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติการแก้ไขปัญหตามแผนและ โครงการที่วางไว้
4. การรับประโยชน์จากโครงการ
5. การประเมินผลโครงการ

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526:16) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

นอกจากนี้ ยังได้แบ่งลักษณะการเข้าร่วมไว้อีก เป็นการร่วมประชุม ร่วมแสดง ความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแรง ร่วมออกเงิน วัสดุ อุปกรณ์ ร่วมเป็นกรรมการ

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527, หน้า 10) ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

จอห์น และอัฟฮอฟ (Jonh & Uphoff, 1980 อ้างใน ทานตะวัน อินทร์จันทร์, 2546: 21) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (ว่าควรทำอะไร)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากรการบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วราทิพย์ แก่นสารและคณะ, 2559 ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า ในประเด็นรูปแบบการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองขอน พบว่า การส่งเสริมให้เยาวชนคิดออกแบบกิจกรรมที่เยาวชนอยากทำ และสนใจตามความถนัด โดยเริ่มจากจิตอาสา และผู้ใหญ่ให้การสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมเยาวชน เช่น รำกลองยาว รำกลองตุ้ม รับผิดชอบสพรบวงจร กลุ่มอาชีพที่อนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น สานหวด สานกระติบ เกิดการสร้างรายได้เยาวชนมีความภาคภูมิใจ โดยผู้ใหญ่ปรับวิธีคิดมีความเชื่อมั่นในเยาวชน ยึดหลัก “เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน ชุมชนเข้มแข็ง” มีการส่งต่อกิจกรรมจากรุ่นต่อรุ่น

สุกิจ สุวรรณแกมและคณะ, 2558 ศึกษาเรื่อง การพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลคอนหม่อนนาง อ.ภาษี จ.พระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า 1) การสร้างพื้นที่สร้างสรรค์ให้กับเด็กและเยาวชน ขับเคลื่อนการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยเยาวชนเอง โดยทีมผู้ใหญ่คอยเป็นที่ปรึกษาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางการทำงานให้กับเด็กและเยาวชน 2) การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชน ขับเคลื่อนการพัฒนาและมีส่วนร่วมในการทำงานให้กับเด็กและเยาวชน 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีทักษะในการเลี้ยงดูไม่เหมือนกัน เช่น เวทีพูดคุยให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเลี้ยงดูหลาน 4) การผลักดันการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่น ในการประสานงานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จะก่อให้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างการมีส่วนร่วม และพัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูลเอกสาร (Document Study) ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ วิจัย รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนประกอบไปด้วย ประวัติหมู่บ้าน ที่ดินทำกิน จำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร อาชีพ รายได้ ผู้นำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กรทางสังคม ลักษณะทางกายภาพหมู่บ้าน สาธารณูปโภค

2. การศึกษาบริบทของชุมชน เป็นการศึกษารายละเอียดระดับครัวเรือน ประกอบด้วย จำนวนผู้อยู่อาศัย อาชีพหลัก อาชีพรอง ที่มาของรายได้ แรงงานหลักของครัวเรือน การถือครองที่ดิน ทั้งที่ดินทำกินและที่ดินอยู่อาศัย และระดับชุมชน ประกอบไปด้วย ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม การทำบุญปกติ กิจกรรมตามวันสำคัญ เป็นต้น

3. การสร้างแกนนำ รูปแบบคณะกรรมการดำเนินงานการวิจัยชุมชน โดยมีพื้นฐานจากผู้นำจาก บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว และเจ้าหน้าที่หน่วยงานในพื้นที่ จำนวน 1 ชุด ซึ่งคณะกรรมการดำเนินโครงการวิจัย จะมีบทบาทในการวางแผนงานวิจัย ปฏิบัติการร่วมกับชาวบ้านดำเนินการวิจัย และติดตามการวิจัย และเพื่อให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั้น โครงการวิจัยจะจัดการฝึกอบรมทีมวิจัยชุมชน จำนวน 1 ครั้ง เพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายและวิธีการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ในการแก้ปัญหาได้อย่างครบถ้วนประเด็นการศึกษา

4. การสร้างการรับรู้และกำหนดแผนดำเนินงาน เป็นขั้นตอนการออกแบบประเด็นการวิจัยที่ตรงกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการสำรวจข้อมูลสภาพปัญหาจากการศึกษาเอกสารและการศึกษาบริบทชุมชน โดยคณะกรรมการดำเนินงานการวิจัยชุมชน จะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน และวิธีการที่นำไปสู่การสรุปประเด็นการศึกษาระหว่างชาวบ้านและคณะกรรมการวิจัยชุมชนจะเกิดขึ้นจากการจัดเวทีประชาคมในหมู่บ้านเพื่อกำหนดกรอบเนื้อหาและขั้นตอนการวิจัยตามแผน การปฏิบัติการ และการติดตาม และร่วมกันจัดทำข้อตกลงร่วมการดำเนินการวิจัยให้เกิดประสิทธิภาพสามารถตอบประเด็นการศึกษาได้อย่างครอบคลุมเนื้อหาการศึกษา

5. การดำเนินการทำงานวิจัย เป็นขั้นตอนการปฏิบัติการตามแผนการวิจัย ประกอบด้วย

5.1 การสร้างความสนใจและคั่นหานักวิจัยชุมชน โดยการชี้ให้ชาวบ้านเห็นและปัญหาและความต้องการอยากแก้ไขปัญหาของตนเอง

5.2 การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน และการประชุมพูดคุยเพื่อค้นหาปัญหา/สาเหตุของปัญหาในชุมชน ปรีกษา หรือกันว่าปัญหาของชุมชนมีอะไรบ้าง จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาสาเหตุ ว่าปัญหานั้นเกิดจากอะไร เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักวิจัยชุมชนที่จะต้องนำข้อมูลที่ ได้เข้าสู่กระบวนการทำ วิจัยอย่างเป็นระบบต่อไป เมื่อทำ การค้นหาปัญหาและสาเหตุของ ปัญหาแล้ว หากพบว่าเป็นปัญหาในเรื่องใด การทำ วิจัยจะต้องมุ่งไปที่กลุ่มเป้าหมายซึ่ง เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นโดยตรง

5.3 การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาเค้าโครงวิจัยและพัฒนาเครื่องมือวิจัย เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ เรื่องกระบวนการวิจัยให้นักวิจัยชุมชน โดยมีกระบวนการ ดังนี้ การสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหชุมชน โดยการให้นักวิจัยชุมชน ดูตัวอย่าง การทำ วิจัยท้องถิ่น หรือการทำ วิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา เมื่อได้เค้าโครงวิจัยฉบับร่าง ต่อมาก็จัดกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักวิจัยชุมชน

5.4 ดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัย ผ่านการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

5.5 การประมวลผลข้อมูลและวางแผนแก้ไขปัญหชุมชน การประมวลผลข้อมูล วิจัย โดย การจัดเวทีประมวลผลเพื่อเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักวิจัยชุมชน ผู้นำชุมชน หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ชาวบ้านทั่วไปหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทีมวิชาการ จากภายนอก มาร่วมประมวลผลข้อมูลที่ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย อันจะนำ ไปสู่การพัฒนาแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหชุมชน

5.6 การจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหชุมชน ชาวบ้านหรือนักวิจัยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐ เอกชน และ ประชาสังคม สนับสนุนงบประมาณเบื้องต้นในการจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหชุมชน และ ติดตามหนุนเสริมในแต่ละกิจกรรม เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการแก้ไขปัญหา รวมถึงร่วมให้ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

5.7 การจัดเวทีคืนข้อมูลสู่ชุมชน กับกลุ่มกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้คนในชุมชน ได้รับทราบถึงผลการวิจัย ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน เพื่อให้ทราบ ถึงสถานการณ์ปัญหาในภาพรวมของชุมชน และแนวทางการแก้ไขที่ได้มีการดำเนินการ ไปแล้วให้รับรู้และรับทราบ โดยทั่วกัน เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมกันหาหรือถึงแนวทางที่จะ แก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนร่วมกันต่อไป

6) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัย คณะกรรมการวิจัยชุมชน ดำเนินการจัดเวทีประชาคมเพื่อนำเสนอผลการศึกษาโครงการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว เกิดรูปแบบการพัฒนาจากบูรณาการสร้างแนวทางการพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนในระดับพื้นที่ และเกิดกระบวนการกลุ่ม รวมถึงการนำเสนอเผยแพร่ผลการศึกษาทางบทความวิจัยไปสู่สาธารณะ โดยมีผู้เข้าร่วมเวทีประชาคมประกอบด้วย ชาวบ้านผู้เข้าโครงการวิจัย หน่วยงานในพื้นที่

7. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ร่วมโครงการ

- 1) ประชาชนและเยาวชนในพื้นที่ ม.4 ต.ท่าเกวียน อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว
- 2) ผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4
- 3) ผู้แทนจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเกวียน อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว
- 4) อาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

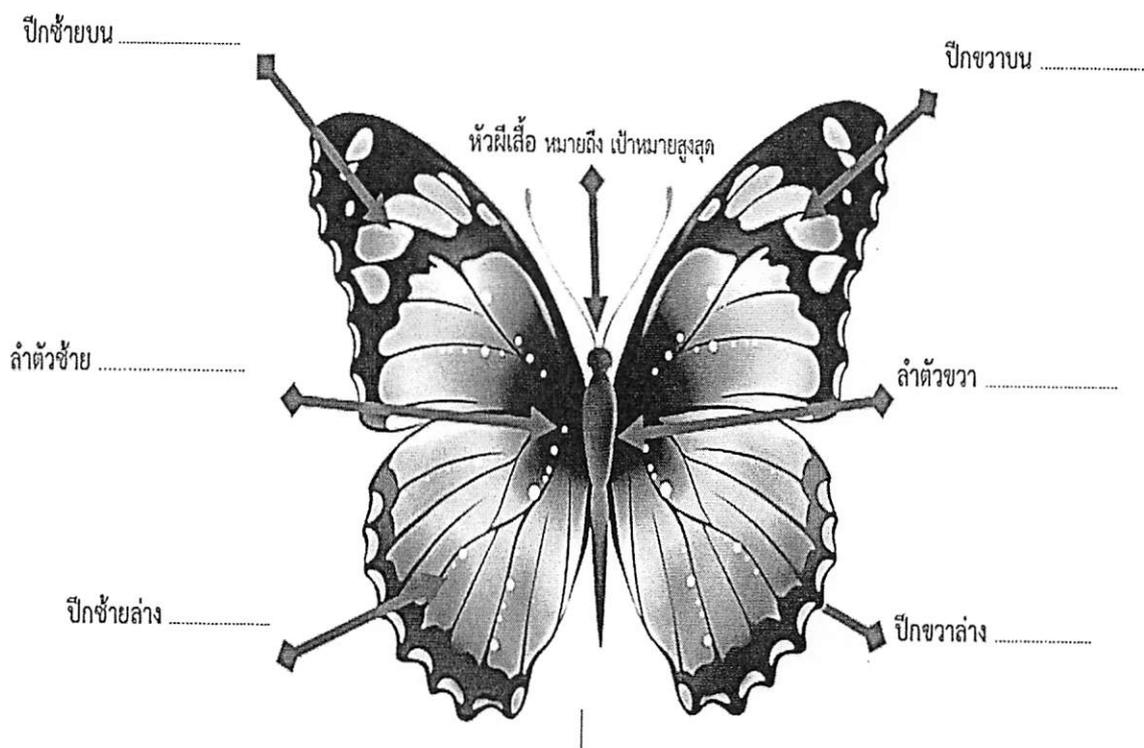
แผนงานและวิธีการดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	ปี พ.ศ.2560											2561
	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.
1. ประชุมวางแผนและมอบหมายงาน	↔											
2. ลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูลศึกษาบริบทชุมชนทุนทางสังคมและสถานการณ์ปัญหาของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) รวมทั้งศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง		↔										
3. วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลลงพื้นที่เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย		↔										
4. จัดเวทีประชาคมเพื่อจัดทำแผนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหา			↔									
5. ร่วมมือกับพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมพัฒนา			↔									

ผีเสื้อถอบทเรียน

การขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสู่ความร่วมมือชุมชนท้องถิ่นบนฐานงานวิจัยเชิงพื้นที่

3.1.1.1 ผีเสื้อถอบทเรียนรายโครงการ (ทีม C) ประกอบด้วยรายละเอียด แต่ละส่วน ดังนี้

- 1) หัวผีเสื้อ: พัฒนาศักยภาพของเยาวชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน
- 2) ปีกซ้ายบน: การบูรณาการองค์ความรู้ของอาจารย์และนักศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม
- 3) ลำตัวซ้าย: ชาวชุมชนร่วมกับพี่เลี้ยงเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
- 4) ปีกซ้ายล่าง: นักวิจัยทำงานร่วมกับชาวชุมชน โดยพัฒนานักวิจัยชุมชนให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน
- 5) ปีกขวานบน:

ผลการสร้างคน : อาจารย์และนักศึกษา มีส่วนร่วมในการทำวิจัยชุมชนร่วมกับนักวิจัยชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมบทบาทเยาวชนในชุมชน

ผลการสร้างงาน การสร้างเครือข่าย ชุมชนเรียนรู้ : เกิดนักวิจัยชาวบ้าน
ในการทำหน้าที่พัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชน

6) ลำตัวขวา: -

7) ปีกขวาล่าง: เกิดนักวิจัยชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการเด็กและเยาวชน
ประจำชุมชน เพื่อเฝ้าระวัง ติดตามการสร้างปัญหาและติดตามการทำงานในการพัฒนาชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ คือ สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คนและการสนทนาแบบกลุ่ม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย โดยจำแนกออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

4.1 ผลจากการรวบรวมข้อมูล

ตารางที่ 1 สภาพปัญหาของเยาวชนในชุมชน

ปัญหา	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100.00)
1.ขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน	15	100
2.เยาวชนบางคุ่มบ้าน ดิทยาเสพตติค/การพนัน	5	33.33
3.ขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต	7	46.67

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐาน 100.00 คิดจาก 15

จากตาราง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ คิดว่า ปัญหาของเยาวชนส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา คือ การขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 และน้อยที่สุดคือ ปัญหาดิทยาเสพตติคและการพนัน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 50

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนา แก้ไขปัญหาเยาวชน

แนวทาง	จำนวน* (n = 15)	ร้อยละ** (100.00)
1.การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก	15	100
2.การรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน	7	46.67

หมายเหตุ : * ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

** ฐาน 100.00 คิดจาก 15

จากตาราง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ คิดว่า แนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเยาวชน คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และคิดว่าควรพัฒนาเยาวชน ด้วยวิธีการรวมกลุ่มเยาวชนและให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาชุมชน จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 9มลำดับ

4.2 ผลการพัฒนาตามขั้นตอน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง การพัฒนาบทบาทของกลุ่มเยาวชนด้านการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม บ้านทับช้าง หมู่ 4 ตำบลท่าเกวียน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อ สร้างการมีส่วนร่วมและพัฒนาบทบาทของเยาวชนในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนา ปรากฏผลการพัฒนาตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ผลการพัฒนาตามขั้นตอน

ขั้นตอน	ผลการพัฒนา
1.การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก	<p>ทีมนักวิจัยได้จัดกิจกรรมผ่านการทำเวที เพื่อสร้างพื้นที่ให้กลุ่มเยาวชนได้แสดงออกทางความคิดในประเด็น(การจัดการขยะในชุมชน) ซึ่งผลจากการกิจกรรม ทำให้เยาวชนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นการพัฒนาชุมชน เยาวชนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด พฤติกรรม และการมีส่วนร่วมและพบแนวทางสำคัญที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนและเสนอจากเยาวชน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การรณรงค์เรื่องการทำขยะที่ถูกวิธีโดยการทำป้ายประชาสัมพันธ์และการป้องกันการนำขยะมาทิ้งในชุมชนในพื้นที่ ๆ พบปัญหาจำนวน 5 จุด ได้แก่ บริเวณภายในชุมชนและริมทางถนนเข้าชุมชน 2.การตั้งทีมเยาวชนดาวพิเศษ เพื่อคอยติดตามสถานการณ์ปัญหาที่เกิด

ขั้นตอน	ผลการพัฒนา
2.การรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน	<p>การจัดกิจกรรมการทำเวที เพื่อสร้างพื้นที่ให้กลุ่มเยาวชนได้แสดงออกทางความคิดในประเด็น(การจัดการขยะในชุมชน)และรวมกลุ่มเยาวชน ตลอดจนทำหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน</p> <p>ซึ่งผลจากการกิจกรรม พบว่า ได้มีการรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อทำหน้าที่คอยติดตามสถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน ในรูปแบบของคณะกรรมการเยาวชน จำนวน 10 คน โดยกำหนดหน้าที่ สำคัญ คือ (1) ติดตามสถานการณ์ปัญหาขยะในชุมชน (2) รณรงค์ให้ความรู้เรื่องการทิ้งขยะที่ถูกต้องวิธีให้กับชาวชุมชนและบุคคลภายนอก เช่น รถขายของชำ ในรูปแบบของการบอกกล่าว การแจกแผ่นพับความรู้เรื่องการทิ้งขยะอย่างถูกวิธี (3) การติดตามและเฝ้าสังเกตการทิ้งขยะจากบุคคลภายนอก ในรูปแบบของการถ่ายภาพและส่งผ่านทางไลน์กลุ่มที่ดำเนินการตั้งขึ้นหลังจากการทำเวทีพัฒนาเยาวชน</p>
3.การจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหา	<p>การจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาจากการระดมความคิดเห็นและสร้างแนวทางแก้ไขปัญหา ในขั้นตอนที่ 2 คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.การติดป้ายประชาสัมพันธ์ห้ามนำขยะมาทิ้งภายในชุมชน(ภาพกิจกรรมในภาคผนวก) 2.การตั้งคณะกรรมการเยาวชนประจำชุมชนเพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนา ซึ่งพบว่าหลังจากที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรม การนำขยะมิ่งมีปริมาณลดลง และชาวชุมชนทิ้งขยะได้ถูก

ขั้นตอน	ผลการพัฒนา
	วิธี เช่น การนำใส่ถุงดำมาทิ้งในจุดรองรับที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดไว้
4.การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา	การประเมินการพัฒนา ทีมนักวิจัยได้ใช้รูปแบบการติดตามโดยคณะกรรมการเยาวชนทำหน้าที่ในการติดตาม เช่น การถ่ายภาพบริเวณจุดที่มีคนนำขยะมาทิ้ง ในช่วงที่คณะกรรมการเยาวชน เดินทางไปโรงเรียนแล้วนำส่งผ่านทางไลน์กลุ่มที่ได้สร้างขึ้นไว้ และคณะกรรมการเยาวชนจะใช้วิธีการเดินสำรวจปริมาณขยะ ซึ่งผลปรากฏว่า การลักลอบนำขยะมาทิ้งและปริมาณขยะลดลง(ภาพถ่ายในภาคผนวก)

4.3 ปัญหาที่ได้รับการแก้ไข/องค์ความรู้ /นวัตกรรมที่เกิดขึ้น

- 1.ปัญหาการนำขยะมาทิ้งจากบุคคลภายนอกมีปริมาณลดลง
- 2.รถขายของที่มาขายในชุมชนทิ้งขยะได้ถูกจุดและมีการเตรียมถุงดำเพื่อรองรับของเหลือ เช่น เศษผัก ถุงพลาสติก มาทุกครั้งที่น่าสินค้าเข้ามาขายในชุมชน
- 3.เด็กและเยาวชนมีองค์ความรู้เรื่องการจัดการขยะอย่างถูกวิธี
- 4.การใช้ความเชื่อของชาวชุมชน เรื่อง ศาลเพียงตามาประยุกต์เพื่อแก้ไขปัญหา โดยการศาลเพียงตาตั้งไว้บริเวณที่มีคนนำขยะมาทิ้ง

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินโครงการ และข้อเสนอแนะ เพื่อนำสู่ นโยบายสาธารณะ

5.1 สรุปผลการดำเนินโครงการ และข้อเสนอแนะในการดำเนินงานเพื่อพัฒนางานวิจัยท้องถิ่นของพื้นที่ ดำเนินการ

5.1.1 สรุปผลการดำเนินโครงการ

ปัญหาของเยาวชนส่วนใหญ่ คือ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน การขาดทักษะในการเรียนรู้และการใช้ชีวิต และปัญหาติดยาเสพติดและการพนัน แนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา เยาวชน คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชน ได้มีพื้นที่ในการแสดงออก และคิดว่าควรพัฒนาเยาวชน ด้วยวิธีการรวมกลุ่มเยาวชนและให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาชุมชน การพัฒนาเยาวชนใช้วิธีการ 3 รูปแบบ คือ การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชน ได้มีพื้นที่ในการแสดงออก การรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน การจัดกิจกรรม การแก้ไขปัญหา การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา ในลักษณะของคณะกรรมการเยาวชน อาสาพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาจากการระดมความคิดเห็นและสร้างแนวทางแก้ไข ปัญหา ในขั้นตอนที่ 2 คือ 1.การติดป้ายประชาสัมพันธ์ห้ามนำขยะมาทิ้งภายในชุมชน และ 2.การตั้งคณะกรรมการเยาวชนประจำชุมชนเพื่อติดตามและประเมินผลการพัฒนา ซึ่งพบว่า หลังจากที่ได้ดำเนินการจัดกิจกรรม การนำขยะมีปริมาณลดลง และชาวชุมชนทิ้งขยะได้ถูกวิธี เช่น การนำไปใส่ถุงดำมาทิ้งในจุดรองรับที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้จัดไว้ การประเมินการพัฒนา ทีมนักวิจัยได้ใช้รูปแบบการติดตามโดยคณะกรรมการเยาวชน ทำหน้าที่ในการติดตาม เช่น การถ่ายภาพบริเวณจุดที่มีคนนำขยะมาทิ้ง ในช่วงที่คณะกรรมการเยาวชน เดินทางไปโรงเรียน แล้วนำส่งผ่านทางไลน์กลุ่มที่ได้สร้างขึ้นไว้ และคณะกรรมการเยาวชนจะใช้วิธีการเดินสำรวจปริมาณขยะ ซึ่งผลปรากฏว่า การลักลอบนำขยะมาทิ้งและปริมาณขยะลดลง

5.2 ประเด็นที่สามารถพัฒนาสู่ นโยบายสาธารณะ ระดับชุมชน /จังหวัด ในรูปแบบพันธกิจสัมพันธ์ กับคู่ความร่วมมือ

5.1.2 ข้อเสนอแนะ

1.องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสร้างพื้นที่ให้เยาวชน ได้มี โอกาสแสดงออกทางความคิดและ
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

2.ควรศึกษาในประเด็นความเชื่อ วัฒนธรรมกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน

5.1.3 ประเด็นที่สามารถพัฒนาสู่ นโยบายสาธารณะ ระดับชุมชน /จังหวัด ในรูปแบบพันธกิจสัมพันธ์ กับคู่ความร่วมมือ

ประเด็นการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการยกระดับความร่วมมือของทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น โดยการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทเยาวชนให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและสร้างพื้นที่ให้กับเยาวชนในการแสดงออกทางความคิด พร้อมทั้งการเติมเต็มความรู้ในประเด็นการมีส่วนร่วม สิทธิและหน้าที่ของเด็กและเยาวชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชน โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ เพื่อเป็นช่องทางในการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนให้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและกล้าคิด กล้าแสดงออก

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2551). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ. บพิธการพิมพ์.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์(2559). วิธีชุมชน เครื่องมือ 7 ชิ้น ที่ทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก กรุงเทพฯ. พิมพ์ที่ บริษัทหนังสือดีวัน จำกัด
- ครรชิต พุทโกษา.(2554). การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก [http://www.kruinter.com/file.\(2561,1มิถุนายน\)](http://www.kruinter.com/file.(2561,1มิถุนายน))
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน,2561.แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน ประจำปีงบประมาณ 2561. จาก <http://dcy.go.th> สืบค้นวันที่ 25 พฤษภาคม 2561.
- ..... อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฉบับเด็ก.จาก<http://dcy.go.th> สืบค้นวันที่ 24 พฤษภาคม 2561.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ,2554. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- พระครูสิงห์แก้ว วิชรธมโม. บทบาทของผู้สูงอายุในการส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา: ศึกษากรณีเฉพาะตำบลเหล่ายาว อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน.วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 63 ก. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. จาก <http://www.ratchakittha.soc.go.th> สืบค้นวันที่ 24 พฤษภาคม 2561.
- วราทิพย์ แก่นสารและคณะ,2559. โครงการศึกษาการเสริมสร้างพลังเยาวชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสุขในชุมชนหนองซอน อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.
- สุกัญญา แสงทองล้วน,2554. ความคาดหวังของเด็กและเยาวชนต่อบทบาทหน้าที่ ครูที่ปรึกษา ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี. สารนิพนธ์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมพงษ์ จิตระดับและคณะ,2556. โครงการพัฒนาสมรรถนะระบบที่ปรึกษาให้สภาเด็กและเยาวชนในประเทศไทย. สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน แลผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- สุกิจ สุวรรณแกมและคณะ,2558. โครงการศึกษาพัฒนาเด็กและเยาวชนตำบลดอนหญ้านาง อ.ภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

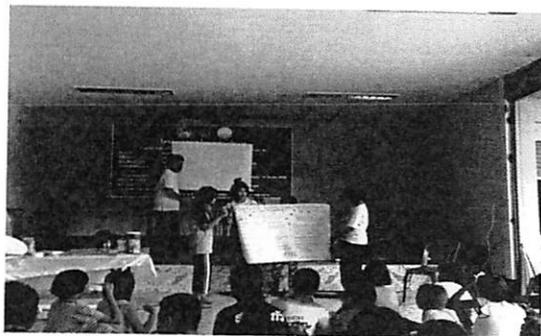
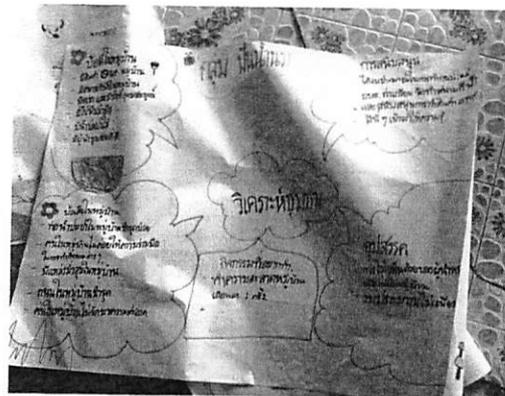
ข้อมูล / ประวัติย่อคณะวิจัย

ชื่อ-สกุล หัวหน้าโครงการ อาจารย์วุฒิชัย สายบุญจวง	
ชื่อ-สกุล ผู้ร่วมวิจัย	
1. นายแผน จันทะนู	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4
2. นางปราณี ภู่อายา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4
ชื่อ-สกุล นักศึกษา ผู้ร่วมวิจัย	นักศึกษาสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในพระบรมราชูปถัมภ์
1. นางสาวธิดิรินทร์ แซ่มใส	
2. นายศตวรรษ เขียวสด	
3. นางสาวสุภาวดี ประทุมสิทธิ์	
4. นางสาวณัฐรัตน์ แสงแก้ว	
5. นางสาวอรอศรา กิจเกตุ	
6. นายวุฒิกรณ์ เข็นรักษา	

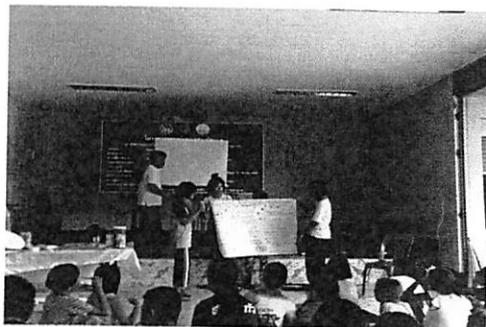
ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรม

1. การวิเคราะห์ชุมชนด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA)

2. การสร้างกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นที่ในการแสดงออก และการรวมกลุ่มเยาวชน และให้มีหน้าที่รับผิดชอบในงานพัฒนาของชุมชน

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรม

3.การจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหา

4.การติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา

